

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond

**Doonorluse tõlgendus Tallinna doonorite ja
mittedoonorite seas**
Bakalaureusetöö

Mart Soonik

Juhendaja: dotsent Triin Vihalemm

Tartu
2005

Sisukord

Sissejuhatus

1. Töö empiiriline ja teoreetiline raamistik
 - 1.2. Ühiskonna väärtused ja doonorlus
 - 1.2. Doonorite motivatsioon
2. Uurimisprobleem ja uurimisülesanded
3. Meetod ja andmeallikad
 - 3.1. Standardiseeritud küsitluste teisene analüüs
 - 3.2. Standardiseerimata intervjuud
4. Tulemused
 - 4.1. Doonorite motiivid vereloovutusel
 - 4.1.1. Sõbra mõju
 - 4.1.2. Doonorluse motiivid kvantitatiivuuringute põhjal
 - 4.1.3. Doonorluse motiivid kvalitatiivuuringute põhjal
 - 4.2. Kommunikatsiooni roll doonorite motiveerimisel
 - 4.2.1. Doonorit kui heategijat representeerivad kingitused
 - 4.2.2. Heategevus kui doonorluse representatsiooni kontekst doonorite silmis
 - 4.3. Doonorite tõlgendus doonorlusest
 - 4.4. Mittedoonorite tõlgendus doonorlusest
 - 4.4.1. Heategevus kui doonorluse representatsiooni kontekst mittedoonorite silmis
 - 4.5. Mittedoonorite hirmud seoses doonorlusega
 - 4.6. Kommunikatsiooni roll mittedoonorite motiveerimisel
3. Järeldused, diskussioon

Kokkuvõte

Summary

Kasutatud kirjandus

Lisade loetelu

Lisa 1 2003 aastal doonorite seas läbiviidud uuringu ankeet

Lisa 2 EKI uuringu ankeet

Lisa 3 Doonoritega läbiviidud intervjuude transkriptsioonid

Lisa 4 Mittedoonoritega tehtud intervjuude transkriptsioonid

Lisa 5 Intervjuude pildimaterjal

Sissejuhatus

Verd ei saa tööstuslikult toota, seda peavad annetama inimesed. Vastavalt Maailma Tervishoiuorganisatsiooni põhimõtetele, mida Eesti järgib, ei tohi neid vere loovutuseks materiaalselt motiveerida või sotsiaalselt survestada (nt lähedaste ja sõprade poolt), sest vaja on tagada vere ohutus. Veri on ja jääb ohtlikuks bioloogiliseks materjaliks, mille puhul ei saa täielikku ohutust tagada. Seega on kommunikatsioonil ja mittemateriaalsetele väärtustele apelleerimisel doonorluse motivatsioonil oluline roll.

Eestis on doonorite üldarv elanikkonnast ainult 2,2%, see on kriitiline piir, millest allapoole langedes ei ole enam võimalik haiglate verevarusid tagada.

Käesoleva uurimustöö eesmärgiks on leida doonorluse kommunikatsiooniks oluliste, sihtrühmade – doonorite ja mittedoonorite – jaoks tähenduslikud väärtused ning argumendid. Senine Vereteenistuste kommunikatsioon kutsub üles altruismile, representeerides vere loovutust kui anonüümset heategu abivajajale.

Töö esimene uurimisküsimus on: mis motiveerib doonoreid vere loovutuseks: kas pelgalt altruism või ka pragmaatilised argumendid. Töö teine uurimisküsimus on: mis peletab mittedoonoreid, millised eelarvamused takistavad doonoriks hakkamast? Töö kolmas uurimisküsimus keskendub kommunikatsioonile: kuidas läbi informeerimise ja tunnustava kommunikatsiooni (nt sümboolsete kingituste) on võimalik doonoreid ja mittedoonoreid motiveerida?

Töö põhineb varasemate standardiseeritud küsitluste teisesel analüüsil ning standardiseerimata originaalintervjuudel.

Töö esimeses osas antakse ülevaade varem tehtud uuringutest, töö teises osas sõnastatakse uurimisküsimused ja –ülesanded, kolmandas osas kirjeldatakse analüüsimeetodikke ja andmeallikaid ning töö neljandas peatükis antakse ülevaade tulemuste kohta eraldi doonorite ja mittedoonorite kohta. Tulemuse peatükkides on integreeritud standardiseeritud küsitluste tulemuste analüüs ning standardiseerimata intervjuude kvalitatiivne sisuanalüüs.

Siinkohal tahan südamlikult tänada seminaritöö juhendajat dotsent Triin Vihalemma, kelle asjalikud märkused, nõuanded ja igakülgne abi selle töö üldse võimalikuks muutis.

Samuti Põhja-Eesti Verekeskuse kollektiivi, kes mind kõigiti ja alati oma töödes on aidanud. Eriti Eesti vereteenistuse Grand Old Lady`t doktor Maret Vesket.

1. Töö empiiriline ja teoreetiline raamistik

1.1 Ühiskonna väärtused ja doonorlus

Nii nagu enamuses Euroopa riike, järgib ka Eesti Maailma Tervishoiu Organisatsiooni põhimõtet, et doonorlust tuleb toetada läbi heategevuslikkuse ja vabatahtlikkuse kommunikatsiooni. Materiaalse motiveerimise teema veredoonorluses on tänapäeva läänelikus ühiskonnas tabu ja seda eelkõige meditsiinilistel põhjustel.

Demokratiseerumise ning majanduse stabiliseerumisega on Eestis toimunud teatud nihked kindlusväärtuste ja postmaterialistliku väärtusorientatsiooni suunas.

Marju Lauristin ja Triin Vihalemm väidavad, et Eestis ei ole postmaterialistlikud väärtused valdavad mitte ainult noortel, vaid ka keskealistel inimestel (Lauristin ja Vihalemm 1997).

Võimalik seletus väärtushinnangute muutustele postmaterialismi poole on sümbolilise keskkonna muutus, kus mõjule on pääsenud läänelikud sümbolid, elustiil ja tarbimiskultuur, postmaterialistlikke väärtusi toetavad ka mõjukad sotsialiseerijad – meedia ja reklaam. (Vahe 2004)

Samas, kuna suur osa inimestest ikka veel elab vaesuses ja tunneb puudust igapäeva tarvetest, võib eeldada, et ka materialistlikud väärtused ei kao ja nende osakaal ühiskonnas suureneb. Seda toetab Ingleharti väide, et alates dramaatilisest pöördest demokraatia suunas 1991. aastal, ei ole endise Nõukogude Liidu riikide inimesed muutunud edukamaks, õnnelikumaks, usaldavamaks, sallivamaks ega jõudnud materialistlikest väärtustest kaugemale (Inglehart 2002).

Rein Taagepera (2002) mainib oma kõnes, et nurin elu üle, kõva töö ja tulu tähtsustamine, kuulekus ja tugeva juhi aktsepteerimine on need väärtushinnangud, mis eestlasi iseloomustavad.

Eesti kaotas kohe esimestel aastatel alates doonorite materiaalse motiveerimise põhimõttest loobumist ja üleminekul vabatahtlikule ja mittetasulisele doonorlusele aastatel 1996- 1997 ligemale veerand doonoritest ja vereloovutustest. Siit latentsel kujul esiletulev materialistlike huvide olulisus näitab, et tõesti oli muutus vajalik (ohutuse seisukohast), kuna soov raha või vabu päevi saada toimis olulise motivaatorina.

Hafner toob välja, et majanduslik kasu ei tohi olla kunagi motiiviks, soovitatav on vabatahtlik tasustamata doonorlus. Doonorite vabatahtlikkus on parim garantii viiruste ülekandmise vastu vere ülekandel, seda kinnitavad ka epidemioloogilised andmed (Hafner 1999). „Tähtis on kinnitada, et vabatahtlik doonor on keegi, kes ilma veenmiseta, keegi ilma emotsioonide ja surveta, lähtuvalt vaid moraalsest teadlikkusest, et vere andmine on sotsiaalne kohus haige inimese ees, on teinud oma vaba otsuse“ (Rossi 1999).

Samas on vabatahtlik töö teiste heaks Eestis üsna vähelevinud (Vene 2005).

Heategevust harrastatakse juhul kui see on mugav ja hästi käepärane – näiteks annetused mobiili teel (Vahe 2004). Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakonnas kaitsstud teadustööd heategevuse ja sotsiaalse turunduse teemal näitavad, et heategevus ja sotsiaalne turundus on paremini vastu võetud ja üleskutsed aktiivsemalt järgitud kollektivistlikuma väärtusorientatsiooniga inimeste seas (Vahe 2004).

Mariliis Vahe kaitsstud magistritöö teemal „Sotsiaalturunduse ja sotsiaalse vastutuse võimalikud tõlgendusviisid Eestis“ toob välja, et Eestis ei ole sotsiaalne sidusus kuigivõrd tugev, samuti sotsiaalne osalus, ja kollektiivsed eesmärgid. Seegi seab veidi kahtluse alla minu seminaritöö ja mõnede teiste uuringute tulemused, kus põhiväiteks on, et enamus Eesti doonoreid teevad oma annetuse pea alati altruismist lähtuvalt.

Üleminekuühiskonnana on Eesti suhteliselt paindlikum ja rohkem muutustele avatud kui teised Euroopa riigid. Erinevad elanike väärtusteadvuse uuringud näitavad, et Eesti elanikud on individualistlikumad ja ei pea kuigi oluliseks kollektiivseid arenguressursse (Alamets 2002).

Sotsiaalne osalus, kollektiivsed eesmärgid on Eesti inimesele suhteliselt vähetähtsad. Emori väärtusuuringud (Emor 2002) näitavad, et **sotsiaalse vastutuse aluseks olevad**

väärtushinnangud - inimeste soov anda oma panus ühiskonna arengusse, olla solidaarne ning aidata ka teistel inimestel raskustega toime tulla - **on omased suhteliselt väikesele osale Eesti inimestest**. Sotsiaalse osaluse väärtushinnangut kannavad vaid 22% eestimaalastest, kusjuures rohkem neist on naised ja vanemaealised inimesed. Seejuures on sotsiaalse osaluse väärtustamine näidanud Eestis langevat tendentsi (Alamets 2002).

Eesti elanikkonna väärtusteadvuses on olulisel kohal materiaalne turvalisus ning selle kõrval on kasvanud enesearenguvõimaluste hindamine. Eesti elanike väärtusteadvuses on kesksel kohal sotsiaalse ja majandusliku keskkonna turvalisus ja heaolu (Kalmus ja Vihalemm 2004).

Võrreldes 1991. aastaga on kahanenud tehnika arengu väärtustamine ja suurenenud keskkonna ning hedonistlike väärtuste tähtsus (meeldiv, huvitav ja mugav elu, kaunis maailm), mis on tundemärk individualistlikust maailmavaatest. Eelkõige on tähtis see, et inimene ise ja tema lähedased ennast hästi tunneksid, **vähem peetakse vajalikuks pöörata tähelepanu teiste inimeste käekäigule**. Üks põhjuseid võib olla näiteks domineerimise ja enesekehtestamise vajaduse suurenemine koos ühiskonna stabiilsusega (Kalmus ja Vihalemm 2004).

Schwartzi 1990. aastate alguses tehtud individualismi-kollektivismi uuringute kohaselt on Eestis tugevalt kollektivistlik ühiskond (Lauristin ja Vihalemm 1997:246; Realo 1998; Realo ja Allik 1999; Bond ja Smith 1996), mis vastandub Eestis levinud müüdile siinsete elanike äärmisest individualismist. Paljude kultuuriuurijate arvates tulenevad eestlaste kollektivistlikud hoiakud ja väärtused ennekõike nõukogudeaegsest perioodist, mis kõigis eluvaldkondades rõhutas kollektiivi ülimust üksikindiviidi ees.

Samas on viimastel aastatel mitmetes väärtusuuringutes täheldatud postsotsialistlike ühiskondade individualistlike väärtuste pidevat tõusu.

Näiteks Realo ja Alliku Eestis, Venemaal ja USAs läbiviidud uuringu kohaselt oli Eesti kolme piirkonna kõige vähem kollektivistlik riik. Seda võib seletada sotsialismiperioodil propageeritud kollektiivsete väärtuste ebapopulaarsusega ning sotsiaalmajandusliku transformatsiooniga, mille käigus mindi üle ühisomandilt ja “sotsiaalselt õiguselt” üle eraomanduse, vabaduse ja sõltumatuse faasi (Stamenova 1999 ref Toomere 2001).

Individualistlike väärtushinnangute tähtsuse tõusu iseloomustab ka see, et 1990. aastate aabitsates väljendavad võrreldes varasematega aina rohkem just individualistlikke väärtusi (Kalmus 2001), samuti Eesti tudengite seas läbiviidud uurimus, kus võib tõdeda, et Eesti üliõpilased väärtustavad peamiselt individualistlikke huve. (Niit 2002)

Väärtusuuringutest tuleb selgelt esile suur erinevus eestlaste ja Eestis elavate venelaste väärtushinnangute vahel. Eestlased on enesekesksemad, hinnates igas olukorras oma isikliku kasu ja pöörates vähem tähelepanu sellele, kuidas teistel läheb. Ka ühiskondlikke otsuseid vaadeldakse läbi isikliku kasu prisma. Eestlastele on oluline ise hästi toime tulla ja midagi saavutada ning olla edukas (Uba 2002). Mitte-eestlastele on palju enam oluline kollektiivne mõtlemine, mis seab olulisele kohale ühised eesmärgid ja koos nende poole liikumise (Uba 2002). Venelased mõtlevad rohkem teiste kasu peale, mis teeb mitte-eestlased tõenäolisemalt paremateks **doonoriteks**, sponsoriteks ning sotsiaalse turunduse programmides osalejateks.

Mina. Maailm. Meedia. uuringu ühe olulisema tulemusena võib välja tuua väärtuste individualiseerumise põlvkonniti. Mitmeid individualistlikke väärtusi (näiteks eneseteostus, mugav elu, meeldiv elu, huvitav elu, võimu omamine) hindavad kõige kõrgemalt noorimad. Nende individualism on ühtaegu nii ennastkehtestav, emantsipatoorne kui ka hedonistlik-tarbijalik. Seevastu mitmed kollektivistlikud või universalistlikud väärtused (tervis, rahu maailmas, puhas keskkond, riigi julgeolek, ausus, sisemine harmoonia, tarkus, õiglus, kaunis maailm, võrdsus ja lunastus) on kõrgemalt hinnatud vanimate, madalamalt aga noorimate respondentide seas (Kalmus ja Vihalemm 2004).

Kuna kommunikatsioon vereteenistuse poolt rõhutab altruismi, siis see ei pruugi olla vastuvõetav suurele osale individualistlikult orienteeritud elanikkonnast (eestlased, noored). Doonorid, kes uuringutes on väljendanud altruistlikke motive, moodustavad elanikkonnas vähemuse. Seega, töö eelduseks on, et senine altruismi ja heategevuse rõhutamine ilmselt ei haaku ühiskonna väärtusteadvuses kuigivõrd hästi ja ka doonorluse motivatsiooniks ning kommunikatsiooniks on tõenäoliselt vajalik rakendada mitmekesisemat apellatsiooni.

1.2 Doonorite motivatsioon

Ameerika Ühendriikides Tervise ja inimeseteenistuse ministeeriumi poolt 1990 aastal valminud „Suhtlemisstrateegia rahvaharimiseks rahvusliku vereabi koolitusprogrammi jaoks“

võtab kokku mõned põhilised veredoonorluse alased uuringud Ameerika Ühendriikides. See kirjeldab ühtlasi sisemisi ja välimisi motivaatoreid doonoriks hakkamisel ja jäämisel.

Välised motivaatorid, mis on tihti tugevalt esile toodud annetamisprotsessi alguses, on sotsiaalsed surved üksikisiku või grupi ootustele elik soovidele vastamiseks. Esmakordsed doonorid on tihti tagant kihutatud kas sõprade, perekonna või omataoliste poolt, kes ise on verd annetanud. Vastavalt autoritele saadab tüüpilist *kollanokast* doonorit tema esimesele annetamisele sõber. **Läbi positiivse veenmise (julgustamine) või negatiivse surve (naeruvääristamine, norimine või isegi väljakutse esitamisenä) on esmakordne doonor sunnitud „tegema oma osa“ verd andes.** Paljudel juhtudel on esmakordne doonor motiveeritud verd andma selleks, et vältida sotsiaalset naeruvääristamist või enesekuvandi loomist vastutustundetu, iseka või kartvana (USA Tervise ja inimeseteenistuse ministeerium 1990).

R. M. Oswalti „Veredoonori motivatsiooni ja värbamise ülevaade“ aastal 1977 tsiteerib uurimusi, mis näitab, et omataoliste surve on vereannetuse põhimotivaator.

Ühes uurimuses oli kolmel doonoril neljast perekond või sõbrad, kes olid ise olnud doonorid. Teine uurimus leidis, et üle poole küsitletutest **mainis omasuguste survet ainsa põhjusena annetamiseks** (Oswalt 1977).

Lisaks näitavad paljud uurimused, et esmakordseid doonoreid motiveerib tihti vastutustunne ühiskonna eest üldiselt; nad tajuvad annetamist sellisena, mida „hea kodanik“ peaks tegema. Sisemised motivaatorid, mis seostuvad vereannetamisprotsessiga sisaldavad enese põhjendatud olulisi motiive, mis vastavalt Piliavinile ja teistele arenevad kas paralleelselt või hiljem kui välised motivaatorid. Doonorite poolt kõige tihedamini mainitud sisemised motivaatorid on nii omakasupüüdmatud kui ka humanitaarsed mured inimeste pärast, kes vajavad abi. Paljud doonorid väidavad omavat enesejaatuse positiivset tunnet, annetavad verd meelsasti ja naudivad mõtet enestest kui inimestest, kes teevad head. Ometi on naudingut aitamisest asja enda pärast vaadeldud Oswalti poolt nii **motivatsiooni kui ka võib-olla ratsionaalsusena**. Selles ülevaates osatab ta, et **vere andmise tegelik motivatsioon oma olemuses on tihti peale egoistlikum** (st „vere andmine paneb inimese tundma end kangelasena, kõrgemalseisjana, mehisemana ja paneb ta enda üle uhkust tundma, tõstes niiviisi tema enesest lugupidamist“).

Teine seesmiselt liikvele aetud sisemine motivaator on: **andumine annetamise emotsionaalsele kogemusele *per se***. Piliavin usub, et andumine võib areneda vere annetamise algperioodil, kui tugev negatiivne emotsioon (hirm, ängistus või valu esimese annetamiskogemuse ajal) asendub peale annetamist tugeva positiivse emotsiooniga (kergendustunne, lõdvestumine ja positiivne enesetunne). Doonor hakkab nautima annetamiskogemuse kergenduse ja meisterlikkuse kogemust ja lõpuks pühendub annetamisprotsessile enesele (USA Tervise ja inimeseteenistuse ministeerium 1990).

Doonorluse motivaatorid on mitmesugused, kuigi vastavad juhendmaterjalid rõhutavad eeskätt altruistlikku momenti.

Kristel Linsmanni Tartu Ülikooli arstiteaduskonna magistritöö „Eesti veredoonorid, nende motivatsioon ja informatsiooni vajadus“ leiab, et üldisemas plaanis väldib adekvaatse informatsiooni levitamine valearusaamu ja eelarvamuste tekkimist doonorlust puudutavates küsimustes (Linsmann 2002).

Doonorid nõustuvad väitega, et veredoonorlusega kaasnevad positiivsed emotsioonid kaaluvad üles võimalikud ebamugavused (79%) ning et võimalus päästa kellegi elu on piisavaks tasuks (92%). Siiski möönab autor oma uurimuses, et eriti esimesel korral motiveerib doonorit pigem see, **et proovida koos kellegagi midagi uut**. Võrreldes esimese korra doonoreid regulaarsete doonoritega leiab ta, et nad on rohkem altruistlikult meelestatud, sest nad on rohkem saanud arendada oma suhtumist ja printsiipe (Linsmann 2002).

Samu tulemusi on leitud ka teistes riikides nt Itaalias, Kreekas, Soomes ja Norras (Fernandez-Montoya 1997).

Altruistlikele väärtustele rõhuv kommunikatsioon on vastu võetud eeskätt korduvdoonorite seas, kuid sellel on omad piirid – praegu on korduvdoonorite arv liialt väike, et varusid tagada ja hakkab ka neile endale ohtlikuks muutuma.

Hetkel on olemasolevad aktiivsed doonorid sunnitud verd loovutama liiga tihti, mis pikemas perspektiivis kahjustab otseselt nende tervislikku seisundit. Aktiivsete doonorite hemoglobiini tase veres langeb ning nende töövõime alaneb (Soonik ja Rebane 2003).

Marika Asbergi poolt 2000 aastal kirjutatud TPÜ bakalaureusetöö doonorluse sotsiaalsetest aspektidest keskendub doonorlusele ja tema sotsiaalsetele külgedele tänases Eestis.

Põhieesmärgiks oli välja selgitada ühiskonnas toimuvate muutuste taustal doonorite väärtushinnanguid, sellest tulenevaid hoiakuid ja motivatsiooni olla doonor. Uurimistöö alusel võib öelda, et tänase inimese soov anda verd on altruistlik, **kuid tihedalt põimunud omakasupüüdlike motiividega**. Uurimus näitas, et erinevas eas doonorite motiivid vere loovutamiseks on erinevad. Esimese donatsiooni põhjuseks noortel on uudishimu ja soov teada saada veregrupp, üle 40 aastaste naiste motiiviks oli soov aidata teist inimest ja meestel soov teada saada oma veregrupp.

Püsivaks doonoriks olemise motiivid samuti erinesid: noorte hinnangul oli kõige olulisemaks motiiviks teadmine, et **ka endal võib kunagi teiste abi vaja minna**. Üle 40 aastastel doonoritel oli esikohal altruistlik soov aidata teisi inimesi (Aasberg 2000).

Eelnevalt refereeritud materjal viitab sellele, et doonorluse arendamisel on oluline koht kommunikatsioonil kui motiveerimise vahendil. Eesti olukord on seda keerulisem, et alles hiljaaegu oli enesestmõistetav pakkuda doonoritele oma heateo eest materiaalseid hüvesid (raha ja vabu päevi). Senised uurimistööd on toonud välja, et infot on vaja rohkem ning see kajastub ka vastavates juhendites. Samas, info hulga suurendamine ei pruugi alati motiveerida.

Needsamad juhendid toovad välja arvamusiidrite rolli ja kollektiivse mõju.

Kommunikatsiooni peeti oluliseks juba Nõukogude ajal (Pšenitšnikov 1975).

MTO soovitab kaasata arvamusiidreid. „Samuti on oluline suurendada vabatahtlike motiveerivate isikute osakaalu, nagu seda on ühiskondlikud arvamusiidrid, õpetajad, sotsiaaltöötajad, ajakirjanikud ja teised ühiskonnale mõju avaldavad isikud. Neid tuleks julgustada kasutama oma oskusi, kogemust, positsiooni ja kontakte jõudmaks potentsiaalsete doonoriteni. Sellised väljundid omavad eriti suurt tähtsust pikaajaliste doonorite värbamise strateegiate puhul. Üks efektiivsemaid meetodeid uute doonorite värbamisel on kaasata olemasolevaid doonoreid koolitustegevustesse. Samuti on oluline teha koostööd ühiskondlike organisatsioonidega“ (MTO 2000).

Doonorite arvates keelduvad inimesed verd loovutamast vähese informeerituse tõttu (59%). Nad on seisukohal, et lisateave vähendab hirmu donatsiooni ees. Doonoritest 59% arvab, et omab piisavalt doonorlust puudutavat informatsiooni. (Linsmann 2002).

Enamus senistest doonorluse uurijatest teadustöö tasemel on olnud meditsiinilise, mitte sotsiaalteadusliku ettevalmistusega inimesed. Arvan, et standardiseeritud ankeetide ja etteantud väidetega nõustumist nõudva küsimisstiiliga võib saada soovitud vastuseid. Kuidas muidu hinnata väidet, millega enamus doonoritest nõustusid: „veredoonorlusega kaasnevad positiivsed emotsioonid kaaluvad üles võimalikud ebamugavused ja et võimalus päästa kellegi elu on piisavaks tasuks“ (Linsmann 2002).

Mõningaid tulemusi hinnates tundub, et Eesti doonorid ainult mõtlevadki teistele hea tegemisest. Kvalitatiivseid uuringumeetodeid ei ole senistes Eesti doonorlust puudutavates uuringutes olnud ja selletõttu kasutasin integreeritult nii kvantitatiiv- kui ka kvalitatiivuuringuid.

2. Uurimisprobleem ja uurimisülesanded

Mujal maailmas tehtud uuringutes on leitud palju motiive, mistõttu senine altruismi rõhutav kommunikatsioon pruugib olla vähemotiveeriv, eriti mittedoonorite jaoks.

Kas doonorit ikka motiveerib ainult altruistlik soov? On` s näiteks eestlasest doonor tõesti oma väärtushinnangutelt erinev teistest eestlastest? Või on see midagi muud, mistõttu peaksime ümber vaatama senised doonorluse vallas tehtud arendustegevused? See kõik vajab vastuseid, mida ei ole kerge saada ainult kvantitatiivuuringutega.

Konkreetselt püstitan töös järgmised uurimisküsimused

1. Milline on doonorite motivatsioon ja ootused kommunikatsiooni suhtes?
 - a. Mis motiveerib ja ajendab doonoreid verd annetama?
 - b. Kuidas doonor end defineerib ja suhestab doonorlust teiste heategevusvormidega?
 - c. Kas verekeskusest saadud kingitused on tema jaoks atraktiivsed, on ta meeleldi nõus neid demonstreerima?
2. Millised on mittedoonorite (eel)arvamused doonorluse suhtes?
 - a. Miks pole mittedoonorid käinud verd annetamas?
 - b. Kuidas suhtub doonorlusse kui heategevusse mittedoonor?
 - c. Mida arvab doonorluse kommunikatsioonist mittedoonor?

3. Meetod ja andmeallikad

3.1 Standardiseeritud küsitluste teisene analüüs

Seminaritöö teise analüüsi aluseks on Põhja- Eesti verekeskuses verekeskuse personali poolt 148 doonori seas läbiviidud ankeetküsitlus 2001.a. (tulemused säilinud osaliselt, ankeet puudu) ja teine Põhja- Eesti verekeskuse töötajate poolt 206 doonori seas läbiviidud ankeetküsitlus 2003.a. (ankeet: Lisa 1). Mõlemate küsitluste nõrgaks kohaks on, et need viidi läbi vaid paari nädala jooksul ainult nende doonorite hulgas, kes külastasid Põhja-Eesti verekeskuse peamaja Tallinnas.

Lisaks ankeetküsitlusele ei viidud läbi mitte ühtegi kvalitatiivset uuringut. Puudusid süva- või fookusgruupiintervjuud, mis oleksid andnud lisainfot suhtumisest vere loovutusse.

2003.a. EKI (Eesti Konjunkturiinstituut) poolt tehtud uuring „Elanike suhtumine veredoonorlusse ja doonorlust takistavad tegurid“ on esinduslik ankeetküsitlus, mille teostamisel kasutati EKI tarbijate paneeli. Elanike kirjalik küsitlus viidi läbi 2003. aasta veebruaris ning korrektselt täidetuna laekus 515 ankeeti (ankeet: Lisa 2).

Bakalaureusetöö lähtub samadest uuringutest, kuid inspireerituna seni kogutud materjali vastuolulisusest (eriti mis puudutab doonorlust kui altruismi) viisin läbi süvaintervjuud kuue doonoriga, kellest kõik olid eestlased; nende seast püüdsin leida inimesi, kellel võiks olla erinev sotsiaalne taust ja kogemused; ning nelja mittedoonoriga, kellest kaks olid mitte-eestlased, et saada täiendavaid aspekte uurimisküsimustele vastamiseks.

3.2 Standardiseerimata intervjuud

Viies läbi intervjuud doonoritega võtsin enesele verekeskuse administraatori rolli ja andsin neile valida doonoritele mõeldud kingituste vahel.

Tahtsin teada saada, kuidas nad suhestavad end kingitustega ja mil määral on nad valmis neid eksponeerima. Samuti seda, mis õigupoolest motiveerib neid verd loovutama ja kuidas nad suhtuvad teistesse heategevusvormidesse. On selles doonorluses nende jaoks midagi väga erilist? Muidugi oli huvitav teada saada nende motivatsiooni, mis mõjutas neid doonoriks hakkama, mis sunnib verekeskusesse ikka ja jälle tagasi pöörduma ning mis võiks motiveerida neid veelgi tihedamalt verekeskust külastama. Kas neid ajendab verd loovutama lisainformatsioon ilma seda neile otsese valikuna pakkumata?

Mittedoonorite puhul huvitas mind see, mida nad üldse teavad doonorlusest. Ehk, et kui palju infot sellest nendeni jõuab; kas nad on seda teemat kellegagi arutanud? Millist heategevust on mittedoonorid ise veel teinud ja mis neid takistab doonoriks hakkamast? Vajalik oli teada saada sedagi, mis neid võiks mõjutada doonoriks hakkama ja kuidas nad suhtuvad verekeskuse kingitustesse, mis rõhutavad doonorlust kui heateo tegemist. Mittedoonorite puhul proovisin teada, kas EKI uuringus välja tulnud põhilised mittedoonorite barjäärid ka nende puhul kehtivad.

Samuti vajasin respondentidelt lihtsalt vaba teksti ja mõtteid, mis täiendaksid seniseid, enamasti kvantitatiivseid, uurimistulemusi.

Antud meetodi kriitikaks tuleb kohe ütelda, et seegi uurimistöö on äärmiselt Tallinna keskne. Põhja-Eesti Verekeskus on küll omasugustest suurim (üle poolte vereloovutustest ja verepreparaatide müügist Eestis), peamaja kõige tihedama külastatavusega ja andmebaasis on rohkem kui pooled Eesti doonoritest, kuid teisi verekeskusi (Tartut, Pärnut ja Kohtla-Järvet) ei ole praktiliselt uuritud. Samas on suurlinna ja maainimeste ning venelaste ja eestlaste vahel kindlasti huvitavaid erinevusi, mis siinses töös kahjuks põhjalikult välja ei tule, kuigi mõned erinevused on märgata. Arvan, et oleks järgmise töö jaoks vajalik kaasata inimesi veidi laiemalt, kui ainult Tallinna doonorid.

4. Tulemused

4.1 Doonorite ajendid ja motiivid vere loovutusel

4.1.1. Sõbra mõju

Saamaks teada konkreetseid ajendeid verekeskusesse tulekuks, esitasin doonoritega tehtud intervjuu alguses vastava küsimuse.

18 aastane naissoost esmakordse doonori võttis kaasa tema meessoost sõber. 25 aastane naissoost korduvdoonor tuli koos sõbrannaga. Seega on suhete võrgustik oluline doonorlust toetav tegur.

21 aastasel meessoost korduvdoonor väitis, et tal sai aeg eelmisest korrast täis:

„Sellepärast, et mul sai aeg täis eelmine nädal. Ma tahan sada korda täis saada. Ja võimalikult kiiresti. Vähemalt sada korda.“

Siin võib olla üheks põhjuseks see, et president tänab isiklikult medaliga neid doonoreid, kes on sada korda käinud verd loovutamas. Ehk on siin seos vereteenistuse kommunikatsioonitegevusega, kus seda tööka aeg- ajalt rõhutatakse?

33 aastane meessoost korduvdoonor tuli telefonikutse peale, teistkordne naissoost 20 aastane teistkordne vereannetaja tuli tänu oma korraldatud üritusele. Siin on tegemist situatiivsete ajenditega, mis näitab meeldetuletava kommunikatsiooni olulisust.

Ainult 27 aastane meessoost korduvdoonor tuli ilma igasuguse välise või sisemise olulise sunnita seetõttu verd andma, et oli vaba päev.

4.1.2. Doonorluse motiivid kvantitatiivuuringu põhjal

2001.a. doonoritele jagatud ankeedi viiendas küsimuses paluti neil mitmetest mõjuritest doonoriks olemisel, välja tuua kõige olulisem. Paljud uuritavad ei vastanud sellele küsimusele, kuigi see küsimus lubas ka mitut põhjust välja tuua; lisaks muu põhjuse vaba vastusena. Arvatavasti on probleem selles, et raske on tuua välja üht motiivi.

Annetamisprotsessi mõjuriks ei ole nähtavasti ainult üks motiiv, vaid motiivide kogum, mis ajendab inimest tegutsema.

Vaadates uuritavate doonorite motiive 2001 aasta uuringu põhjal, näen et siin on omakasupüüdmatu ja humanistlik soov aidata teisi inimesi esikohal (88,5%); ka “tunnen

ennast vajalikuna” (80,0%) ei ole kindlasti materiaalist hüve taotlej. Samuti võib liigitada altruistlikke või vastutustundest ajendatud soovide hulka vastusevariandid: “Haiglad vajavad verd” (89,1%); “Verd ei saa tööstuslikult toota” (63,5%); “Pean seda inimese kohuseks” (69,0%).

Kõik need vastused oli võimalik anda kvantitatiivuuris ankeedile vastava väitega soostudes. Need ei olnud motiivid, mida oleksid välja pakkunud doonorid ise vabavastusena.

2003.aastal doonorite seas läbi viidud uuringud viitavad samuti ülekaalukalt soovile aidata teisi inimesi (Tabel nr 1). Üleüldse doonoriks hakkamise tagamaid varjama ei hakatud ning sellele küsimusele vastamata jätmisi ei olnud. Küsitluse täitja sai valida rohkem kui ühe variandi ning 35% juhtudest seda ka tehti. Arvamust oli avaldatud 314 erineva vastusega ning tabelis toodud protsendid on variandi esinemissagedus avaldatud arvamuste seas.

Tabel nr 1 Doonoriks hakkamise põhjused (nii esma- kui ka korduvdoonorid).

Põhjus	Vastanud	Protsent
Soovin aidata teisi inimesi	129	41 %
See on hea võimalus jälgida oma tervislikku seisukorda	67	21 %
Sõbrad/ kolleegid/ pereliikmed kutsusid	46	15 %
Tahtsin oma veregruppi teada	32	10 %
Muu	21	7 %
Kuulsin kutset raadios	11	4 %
Minu lähedased vajasid hiljuti doonoriverd	8	3 %

Ankeedi vastustest tuleb välja, et enamus doonoreid käib verd loovutamas, puhtsüdamlikust soovist teisi inimesi aidata (41% küsitlusele vastanutest). Poole vähem doonoreid peab vereloovutust heaks võimaluseks jälgida oma tervislikku seisut. Küllaltki palju doonoreid on hakanud verd loovutamas käima sõbra või tuttava kutsumise peale või ajendatuna soovist oma veregruppi teada saada.

Muude arvamustena avatud küsimuse lahtris oli teiste seas ära toodud doonorluse positiivset mõju tervisele, lapsevanema eeskuju eluaegse doonorina, sõjaväest vaba päeva saamise soovi ja haruldase veregrupi omamist.

Tabelis nr 2 on toodud arvamused eraldi esma- ja korduvdoonorite lõikes.

Tabel 2. Vere loovutamise põhjused esma- ja korduvdoonorite seas.

Põhjus	Esmased	Korduvad
Soovin aidata teisi inimesi	35%	41%
Sõbrad/kolleegid/pereliikmed kutsusid	24%	13%
Tahtsin veregruppi teada	22%	8%
Lähedased vajasid hiljuti doonoriverd	8%	3%
Hea võimalus jälgida oma tervislikku seisukorda	5%	24%
Kuulsin kutset raadiost	3%	4%
Muu	3%	3%

Soov aidata teisi inimesi on ikka esimesel kohal. Esimest korda verd loovutama tulnutel on teised põhjused vere loovutamiseks, kui juba pikemat aega verd annetanud doonoreil. Seda just eelkõige teise asetuse saanud põhjuse juures. Esmased doonorid on verekeskusesse tulnud enamasti kellegagi koos või kellegi kutsel (tabel nr 2, esmased- 24%). Kui verd on loovutatud juba pikemat aega, siis soovetakse pigem jälgida oma tervislikku seisundit (tabel nr 2, korduvdoonorid- 24%) ja sõprade kutset enam nii palju ei vajata. Küll on lähedaste hiljutine vajadus doonorivere järele esmaste doonorite juures märksa kõrgema protsendiga (tabel nr 2, esmaste 8% võrreldes korduvdoonorite 3%-ga), mis võib viidata teatud sotsiaalsele survele.

4.1.3. Doonorluse motiivid kvalitatiivuuringute põhjal

Süvaintervjuudes selgitasid vastajad oma arusaamu doonorist kui inimesest kes teeb heategu.

25 aastane naissoost korduvdoonor: „Täiesti tavaline inimene, ma ei usu, et tal peaks olema mingeid erilisi isikuomadusi. Neid on ikka täitsa seinast sein. Võib-olla vereandmise puhul võib olla see erinevus, et kui mul on olnud **mingi tuttav või sugulane, kes on pidanud**

vereülekannet saada, siis ma nagu kompenseerin seda. Mul ei ole seda olnud aga... See võib olla üks põhjus.

See on ka muidugi hea nõks, et ülikoolides, seal kus on need rebased; seal on neil ka **uus ja huvitav**, et noh proovime ära, mis see on. Et puhtalt nagu eksperiment. Ma ei oleks muidu tulnudki.“

25 aastane naissoost korduvdoonor: „**Koos minemine on oluline põhjus.** Eriti grupiga. Ja mul oli üks sõbranna, kes ütles sedasi, et tema ühtegi kingitust ei taha, kuid kõik kes sünnipäevale tulevad peavad käima siin verd andmas. See on päris huvitav. Ma küll ei käinud seal sünnipäeval (naerab)“

25 aastane naissoost korduvdoonor: „Hästi individuaalne, mõnele **ütled puhtalt, et sa oled lihtsalt hea inimene** siis... Need kes nagu vajavad sellist turgutust. Mõnele inimesele piisab sellest, et sa ütled, et see on nagu **uus kogemus**, et oleks huvitav proovida. Ka oma kogemuse jagamine on oluline. Samas see võib mõnikord olla täitsa selline **rutiinist väljatulemine**, et teeme täna midagi. Teeme midagi teistmoodi. See on täitsa individuaalne.“

Peab märkima, et paljud doonoritest olid kedagi kaasa kutsunud ja see oli õnnestunud. Halvustavat suhtumist ei olnud kusagil mitte kellegi juures märgatud. Siingi pakuvad doonorid ise välja, mis võiks motiveerida kedagi veredoonoriks hakkama.

21 aastane meessoost korduvdoonor: „Igal inimesel **võib seda kunagi vaja minna.** Ja kasvõi see, et ma verd käin andmas- ma mitte kunagi ei tea, mil mul endal või seda vaja minna. Siis oleks alati hea, kui keegi samamoodi mõtleks, et oleks alati võtta, näiteks.“

33 aastane meessoost korduvdoonor: „Ma ei usu, et nad on mingid erilised. See tuleb nagu iseenesest võibolla. Ma kunagi väga ammu hakkasin käima sellepärast, et **töö juurest vaba päeva saada.** Aga nüüd olen nii ära harjunud sellega, et... (naerab)“

27 aastane meessoost korduvdoonor: „Pigem arvan, et need on sellised kaastundlikud inimesed. Rikkad annetavad sellepärast raha, et nendel on seda. Teinekord annetavad. Mitte kõik. Vaesed ei saa raha annetada, sest neil seda pole. Noh sellepärast ongi, et **käsi peseb kätt** ja niimoodi“

Nii nagu nad isegi olid kutsunud enesega sõpru ja tuttavaid kaasa oli neil enestelgi esmakordselt doonoriks hakkamisel suur roll sõpradel ja kaaslastel. Vastati, et sõber võttis kaasa (18 aastane naissoost esmakordne doonor), kursusekaaslased kutsusid ja kõht oli tühi, sest vereploovutuse eest sai toidupaki (25 aastane naissoost korduvdoonor), koos klassikaaslastega (21 aastane meessoost korduvdoonor), sõjaväes vabade päevade tõttu (33 aastane meessoost korduvdoonor), pidustustel vihma pärast (27 aastane meessoost korduvdoonor), tuttava kutsel (20 aastane naissoost korduvdoonor).

Viie kõige olulisema põhjuse seas ise tihemini verekeskust külastada ja ka nendes vastustes, milles soovisin teada saada, millega nad kutsuksid oma sõpru doonoriteks prevaleeris mõte, et seda abi võib sul eneselgi vaja minna (see ka eespool olevates vastustes nähtav) ja, et see on hea viis teistele head teha. Lisaks sellele tervisele kasulikkus, tervisekontrolli võimalus, kingitused, organismi nõudlus, töölt vaba päeva saamine ja muu.

18 aastane naissoost esmakordne doonor: „Ma niimoodi kunagi ei mõtle, et minul võib kunagi vaja minna, aga mõtlen, et mõtle kui hea kui mul oleks vaja, et kui mina oleksin kuskil, siis mõtle, kui hea oleks, kui keegi ikka käiks ja annaks ikka. See on hästi positiivne asi.“

Tegelikult lükkab ta (18 aastane naissoost esmakordne doonor) vastuse teises pooles esimese poole väite ümber. See ikka on talle oluline, et aidates teisi aidatakse sind tulevikus ennastki.

25 aastane naissoost korduvdoonor: „See on nagu tihaste söötmine- (naerab) nad juba arvestavad minuga ja kuidas ma jätan nüüd niiviisi pooleli. (tõsinedes) see on jah nagu mingi kohusetunne, vist. Et nii hea veri, mis ma teda ikka endale hoian. See on ka minu arvates väga hea, et ma olen kuulnud, et inimestele saadetakse sõnumeid. See mõjub nagu hästi isiklikult ja suurem osa vist läheb ka tänu sellele. See ka, et kui sul õnnetus juhtub, siis pole nagu imelik teise verd vastu võtta. Seda ka, et selle läbi ma saan nagu tunda, et ma olen kellelegi vajalik või et ma olen inimene suure i-ga. Et ma ei ela lihtsalt tühja.“

21 aastane meessoost korduvdoonor: „Et ega kui ma verd ei annaks ega ma ei käiks ju arsti juures ka siis ja ei teakski, kui mingi jama oleks näiteks. **Siin tuleb see kohe välja.**“

33 aastane meessoost korduvdoonor: „Oi, ma ei oskagi sulle öelda. No see, et on parem tunne, hulga kergem kohe ju. Vot mul üks klassivend on nii, et tuleb annab vere ära, on kohe **poole lihtsam olla** (naerab)“

Sellest vastusest nähtub, et 33 aastane korduvdoonor võib tunda mõnu juba ainuüksi vereannetusest per se. Nii nagu ka tema klassivend. Tõepoolest, on olnud juhtumeid, kus pikaajalisel doonoril tekib vajadus verd anda. Muidu on neil lihtsalt füüsiliselt paha olla. Meditsiinilist seletust sellele fenomenile leitud ei ole.

27 aastane meessoost korduvdoonor: „Ei sunni midagi. Oma vabast tahtest. Just selle põhimõttega, et annad osa verd ära ja organism toodab juurde. See on nagu **verepuhastus**. Et ta on nagu **füüsiliselt kasulik**. Ja teine asi on see, et ma muidugi mingi patune inimene eriti ei ole aga kui juhuslikult kuskilt oled saanud mingi haiguse, siis verega tehakse **igasugused testid** ja sulle antakse teada.“

Vereülekande ohutuse seisukohast ei ole kuigivõrd hea, kui doonor tahab oma halva vere ära anda või käib sellepärast verd annetamas, et testide kaudu võivad talle enesele ohtlikud haigused välja tulla. Needsamad haigused on ohtlikud ka retsiipiendile ja need ei pruugi alati rutiinsete testide käigus selguda.

20 aastane naissoost korduvdoonor: „See, et see annetatud veri võib päästa ainult mitte kellegi teise elu, vaid see võib tulevikus olla ka sinu enda elu, siis mis kellegi teise verega päästetakse. Siis. **Iga inimene peab tegema oma elus midagi head** ja see on nagu kõige lihtsam viis teha midagi kasulikku ja head. Ja kolmandaks... võid töölt vaba päeva võtta poolenisti kui siia tuled (naerab). Et need, kes tööd teha ei viitsi tulgu ja andku verd.“

4.2 Kommunikatsiooni roll doonorite motiveerimisel

Püüdsin uurimisküsimuste kaudu teada saada, kas informeerimisel võiks olla senisest suurem roll doonorite motiveerimisel. Eelnevatest kvantitatiivuuringutest tuli selgelt välja, et suurem informeerimine oleks ka olemasolevatele doonoritele täiendavaks ajendiks. Paraku ei maininud neist ükski, et see ka tegelikult neid motiveeriks. Või, et nende arvates võiks hulgalisema info suunamine mittedoonoritele kuidagi neid paremini verd loovutama tuua.

2003.a. doonorite uuringus oli küsimus doonorlust takistavate tegurite kohta, milles tuli välja informatsiooni kättesaadavuse olulisus.

Donorlust takistavaid tegureid uuriti kolme küsitluses pakutud variandiga, millede seas võis vastaja teha ka mitu valikut. 46 doonorit ehk 22% küsitluse täitnuist oli jätnud sellele küsimusele vastamata. Suusõnaliselt toodi selle põhjuseks asjaolu, et ei leitud ühtegi doonorlust takistavat faktorit. Kahel juhul oli toodud kõik kolm pakutud varianti - nii lahtioleku aeg, asukoht ja infonappus - doonorlust takistavateks faktoriteks. Protsent allolevas tabelis on toodud antud variantide omavahelise suhtena 182 korral avaldatud arvamuse seas. Tulemused on toodud tabelis nr 3

Tabel nr 3 Doonorlust takistavad tegurid doonorite seas.

Faktor	Vastanuid	Protsent
Donorluse-alase info puudus	76	42 %
Verekeskuse asukoht	58	32 %
Verekeskuse lahtiolekuajad	48	26 %

Peamise doonorlust takistava tegurina oli ära toodud doonorluse-alase info puudus, kuid ka Verekeskuse asukoht ning lahtiolekuajad tekitavad vähemalt veerandile küsitlusele vastanutest probleeme.

Donoritel oli palutud lisada, missugust informatsiooni nad sooviksid doonorluse kohta. Seda võimalust kasutas 75 küsitluse täitnud doonoritest ehk natuke üle 36% vastanutest.

Enim oli mainitud, et soovitakse saada igasugust doonorlust puudutavat informatsiooni ning seda meeeldi elektronposti teel. Veel sooviti rohkem teada saada enda tervisliku seisundi kohta ning meetoditest, kuidas hoida oma veri vastuvõetav doonorluseks. Suur huvi on doonorite seas üldse kogu verevõtu ning vere edasise teekonna kohta. Mainiti isegi soovi näha dokumentaalfilmi alates doonori sisenemisest verevõtukohta kuni vere jõudmiseni abivajajateni.

Avatud küsimusele, „**Millist infot doonorluse kohta sooviksid saada?**“, olid vastused järgmised:

- a) kõike doonorlusega seotut sooviks teada saada ning selle võik saata mailitsi
- b) enda tervisliku seisundi kohta sooviks rohkem infot
- c) kuidas oma verd kõlblikuna hoida ja millal ning kes ei tohi verd loovutada
- d) kuidas tagatakse vere kvaliteet
- e) tahaks näha dokumentaalsaadet alates vere loovutamisest vere abivajajani jõudmiseni
- f) infot doonorluse kohta inimese tervisele, miks ja kuidas kasulik on
- g) riskid
- h) reesused
- i) erinevaid statistilisi andmeid doonoritest ja doonorlusest siin ning väljapool Eestit
- j) kogu protseduuri kohta, mis verest edasi saab, kuidas analüüsitakse, kasutatakse
- k) laiaulatuslikumalt teavitamist väärarvamust kummutamiseks**
- l) miks enam vabu päevi ei saa nagu kunagi sai**
- m) kuidas välditakse nakatunud inimese vereloomutust

Nendeski vastustes tuleb ühe inimese poolt välja soov saada vabu päevi nagu oli nõukogude ajal ja teise tahe, et nakkusohtlikkuse müüt ümber lükataks.

4.2.1. Doonorit kui heategijat representeerivad kingitused

Süvaintervjuude tegemisel palusin doonoritel valida endale meelepärane kingitus (suveniir). Nendepoolsete kommentaaride kaudu soovisin teada saada, kuidas nad suhtuvad heategevuse avaliku representatsiooni ja tunnustusse (kingid kandsid avaliku sõnumit doonori kui heategija kohta, vt Lisa 5). Kõik doonorid valisid varmalt kingitusi, mis kandsid sõnumit doonorite kui heategijate kohta ja olid valmis neid ka meeleldi eksponeerima.

18 aastane naissoost esmakordne doonor: „Mulle meeldivad punased asjad, pastakad eriti; olen hea inimene on ka siin kuidagi väga armas; kruusid...“.

Näha on sõnumi olulisus. Valikut põhjendatakse enamasti värvi, maitse või sõnumieelistusega.

18 aastane naissoost esmakordne doonor: „See... sõna otseses mõttes... ma olen aidanud teisi; neid, kes on vajanud mu verd; neid olen nagu aidanud (veidi segaduses). Ehk ma olengi hea inimene.“

21 aastane meessoost korduvdoonor: „Natuke midagi ikka tähendab, sest seda ei saa poest, esiteks. Seda antakse ainult neile, kes on verd andnud.“

27 aastane meessoost korduvdoonor: „See ongi see, et kuida ma sulle seletan seda, siis nüüd... no vaatad peale. Esiteks punane- punane on vere värv. Teiseks siin kirjutatakse, et sind tänatakse selle eest. Südamlik tänu, süda ja...(ei leia sõnu)“

20 aastane naissoost korduvdoonor: „45 minutit oma elust ära anda selle jaoks, et keegi teine elu saab; see on väga väike aeg oma elust ära anda nagu. Värv ei ole vahet; küsimus on just sõnumis, sest kui sa värvi kohta küsid siis see kruus meeldib mulle värvi poolest rohkem (punane südamega)“

33 aastane meessoost korduvdoonor vastas küsimusele, kas ta on nõus kinke eksponeerima: „Muidugi. Ja kruusid on kõik mul kasutuses kodus. Mul on niuksed (punased) ja kõrgemad ka veel nagu vaasi moodi. Üks punane, üks roheline. Aga siukse lõhkus poiss ära (pelikaniga, kirjaga „Olen uhke, päästsin inimese“), täpselt pooleks ja ma liimisin ta ukse kohale ja mul on seal lilled sees. Pilt ja sang jäid alles. (muheleb)“.

Nii selles osas, kui küsida kingitustel nähtava sõnumi reaktsiooni, kui ka seda, mida nad üldse niisugusest ennast kergitavast sõnumist arvavad on vastuseid analüüsides selge, et see neile meeldib. Kuigi mõned neist asuvad ruttu selgitama, et tegelikult ei ole neil kingitustest ei sooja ega külma. Põhiline olevat teiste inimeste aitamine. Tegelikult tuleb vastustest üheselt välja, et neid kasutatakse, näidatakse ja isegi eksponeeritakse avalikult (ukse kohal, enda küljes, käes jpm).

18 aastane naissoost esmakordne doonor: „Ma arvan, et mida kihvtim on kingitus, seda rohkem mõtlevad ka teised, et lahe... tuleks kah. No need paelad näiteks, need on nii popid, et juba kasvõi sellepärast: „Olen hea inimene!“. Suurelt kirjutatud. See jääb kõigile silma. See on ju põhimõtteliselt isegi kiiduasi, millega tulla ja kiidelda. Ma olen verd andnud.“

18 aastane naissoost esmakordne doonor: „Ma teen selle teistele teatavaks, teised on näinud, et ma olen seda teinud. Kui seda ei oleks, siis see oleks ainult minu teada ja minu lähedaste teada, aga kui ma käin nüüd selle paelaga ringi, siis terve linn näeb; trollis sõidan, siis teised näevad, et ma olen hea inimene ja mõni, kes inimene ei teagi sellest (doonorlusest) midagi saab teada, et ma olen doonor.“

Doonorid usuvad, et sellise doonorit ülistava sõnumiga kingituste teistele näitamine aitab kaasa vereannetamise populaarsuse kasvule ühiskonnas. Hilisemates intervjuudes mittedoonoritega tuleb välja, et nende arvates ei peaks doonor verekeskusesse tulema kingituste ja sõnumi pärast.

25 aastane naissoost korduvdoonor: „Mul ei ole mitte ühtegi sellist kaelapaela; aga samas on ta selline suht praktiline asi, et ta ei ole lihtsalt mingisugune kujukene, mille panen kapi peale ja siis hommikuti vaatan, et küll ma olen hea inimene, et ma saan seda nagu kasutada, et selles suhtes on nagu normaalne. See pastakas on ka lahe, toreda disainiga, koos selle sõnumiga, hakkad seda pastakat kohe teistmoodi käes hoidma, et sa näeksid seda või et teised näeksid, et olen hea inimene (naerab)“.

25 aastane naissoost korduvdoonor: „Ma arvan, et see on päris hea nõks, et mõjutada seda inimest verd andma. See mõjub nagu hästi positiivselt. Kui ta oleks selline neutraalne ilma igasuguse sildita, siis ta vist ei mõjuks niiviisi, aga just see silt, selline positiivne informatsioon, ma arvan, et see mõjub väga hästi, reklaamina võiks öelda. Ka see 45 minutit

elu eest on hea, et mitte mina olen parem või kehvem inimene, vaid ma olen saanud kedagi päästa. Mulle endale nagu mõjub rohkem. Mingi sõnum peab igal juhul olema.“.

21 aastane meessoost korduvdoonor: „See, et tegelikult ega mina siin kingituste pärast tegelikult ei käigi nagu... ma jätaaksin selle isegi vabalt võtmata, aga alati nad annavad nagu“. Sama vastaja teistest kingitustest (21 aastane meessoost korduvdoonor): „Väga viis asi. Kui nii väikese asjaga saab teha nii palju head, siis see on positiivne.“

33 aastane meessoost korduvdoonor: „Ma arvan, et see aitab asjale kaasa. Mulle nad meeldivad küll igal juhul.“

27 aastane meessoost korduvdoonor: „No muidugi on heateo tegemine. Ega ma selle paki pärast ei tulegi siia tegelikult, aga kui antakse, siis täna võtsin mett, näiteks. Lapsed saavad meesaia teha. Ühe korra ma viisin, paar päeva oli ja oligi korras.“ Sama vastaja eksponeerimise kohta (27 aastane meessoost korduvdoonor): „Muidugi olen, miks ma ei ole, näed (näitab mobiilipaela, tumesinist)... ja kodus on meil igapähe eraldi pildiga kruus ja igapähe joob sealt. Ja ongi kohe kõigil inimestel oma kruus. Oma doonorikruus.“

Ehk, et otse küsides nad alati ei arva, et kingitus oleks oluline. Sellest hoolimine tuleb välja hoopis teistele küsimustele antud vastuste puhul, mis näitab kujukalt kui raske on panna respondentit rääkima sellest, mida ta tegelikult mõtleb või tahab.

20 aastane naissoost korduvdoonor: „See on heategu. Ma arvan, et ükski doonor ei käi verd andmas selleks, et mingit kingitust saada. Pigem ongi see, et küsimus on selles heateos.“ Sama vastaja sellest, miks ta tuli doonoriks (20 aastane naissoost korduvdoonor): „Ja idee iseenesest on selles, et mul ühel lähedasel oli kunagi verd vaja, kui ma ise veel laps olin ja sellest ajast nagu mäletad, et mis tunne on kui on vaja ja ei ole kusagilt võtta.“ Viimasegi vastus viitab näiteks sotsiaalsele survele doonoriks hakkamisel.

4.2. 2. Heategevus kui doonorluse representatsiooni kontekst doonorite silmis

Kuivõrd vastanud võtsid doonorluse kui heategevuse sõnumi läbi kingituste hästi vastu, uurisin intervjuudes, kuidas nad suhtuvad heategevusse üldiselt, eesmärgiga leida, kuivõrd doonorlus ja heategevus nende mõttemaailmas omavahel seotud on.

Heategevuse osas oli mitmeid erinevaid arvamusi. Oli neid, kes suutsid nimetada paljusid heategevusvorme, kui ka neid kes ei suutnud üldse mitte midagi peale doonorluse välja pakkuda. Üldiselt leiti, et heategevus peaks tulema südamest, ilma mingi erilise sunnita. Ka hea õhustiku loomine olevat heategu.

18 aastane naissoost esmakordne doonor: „Tegemine on nagu selline asi, et vaata mõnikord on heategu ka ainult selle jaoks, et nagu näidata, et näed, ma teen sulle head. See, mis südamest tuleb, see peaks olema nagu ilma tagamõtteta asi. Kui tagamõttega teed, siis teed nagu kuidagi ma ei tea... (ei leia sõnu)“

21 aastane meessoost korduvdoonor: „No põhimõtteliselt ma ei ole mõelnud sellele. Ma olen keskendunud nagu verrega heategevuse tegemisele. Et see on sihuke, mis ei võta tükki küljest ära.“

27 aastane meessoost korduvdoonor: „No see üks asi on annetused, eks. Samamoodi me ka nagu mõnes mõttes annetame, onju. Lihtsalt heategu on ka siin muidugi näiteks, et naaber aitab naabrit. Noh maainimesed on niisugused. Kuna ma ise ka maainimene, siis maainimesed nagu aktsepteerivad seda rohkem. Linnainimesed on rohkem igaüks iseenda eest. Minul on niisugune arusaam. Aitäh eest ei tee neist keegi. Eluaeg ise maamees olnud.“

20 aastane naissoost korduvdoonor: „Annetused on kõige populaarsemad. Asjade ja raha näol, mida iganes. Siis võibolla lihtsalt abistada kedagi. On ju näiteks inimesi, kes käivad vanainimestel kodus abiks täitsa vabatahtlikult. Siis erinevad üritused, mis on suunatud näiteks puuetega inimestele, et neile raha koguda või lihtsalt nende jaoks teha üritust, et neil parem oleks. Mitmed erinevad võimalused. Kuidas iganes.“

Veredoonorluse ja teiste heategevusvormide võrdlusel leidsid vastajad, et selles on nii erinevusi kui ka sarnasusi. Erinevustes mainitakse ära, et see tundub olevat rohkem anonüümne. Esmakordselt tuleb välja, et „**õnnetus võib ka su enesega juhtuda**“ (27 aastane meessoost korduvdoonor).

20 aastane naissoost korduvdoonor: „No veri on ikkagi olulisem ju kui raha. Selles suhtes, et sul võib ju raha olla, et kui sul verd ei ole, siis ega seda raha inimesele sisse ei topi. Et tihtipeale võib see veri mõnele inimesele elu maksta. Sul võib kallis tehnika käes olla. Kui sul seda verd talle sisse pumbata ei ole, siis on kõik.“

18 aastane naissoost esmakordne doonor: „Muidugi on vahe; üks on materiaalne helistan näiteks ja saadan sellega 25 krooni; siis ma olen lihtsalt helistanud ja raha andnud. Aga kui sa verd annad, siis sa oled nagu **osakese endast andnud**. Sõna otseses mõttes. Ja see et nagu ja siis kui sul on valus või kibe või. Siis see tuletab nagu meelde, et sa oled seda teinud. Telefoniga helistamine ununeb lihtsalt paari tunni pärast ära, aga see ikka tuletab meelde ennast. See on põhiline“

Ise olid vastajad suhteliselt harva heategevusega tegelenud. Kui üldse, siis vaid kampaaniate korras. Mõned neist ei olnud sellele üldse mõtelnud.

4.3. Doonorite tõlgendused doonorlusest

Doonorite arvamused ja hinnangud doonorluse populaarsuse kohta Eestis olid küllaltki tagasihoidlikud.

Doonorluse levikust ei osatud midagi arvata või usuti, et see on Eestis vähem levinud kui mujal lääneriikides.

20 aastane naissoost korduvdoonor: „See on natuke nagu rahva suhtumise küsimus. Meil ei ole nagu seda suhtumist. Et miks mina peaksin nüüd tulema? Et mis nüüd siis mina, et kindlasti on kellelgi teisel parem ja ebameeldiv on ehk kellelgi, et tullakse ja torgitakse. Pannakse nõel sisse ja veri jookseb välja, et ei pruugi mulle sobilik olla ja võib-olla ei ole mina sobilik ja ebameeldiv kui tagasi saadetakse ja noh sellised probleemid. Eestlane on suhteliselt kompleksne ses suhtes.“

Eestlaste väärtushinnangutest ja ka kompleksidest on see korduvdoonor teadlik.

21 aastane meessoost korduvdoonor: „Tegelikult mul on mulje jäänud, et vist on vähem levinud. Et inimesed nagu kardavad seda veits. Jah, et see hirm valu ees, et see ei ole just

mingi pisike süstal, mis veeni lükatakse, see on ikka paras toru ju. (naerab). Et põhivärk ongi just see, mida kardetakse.“

27 aastane meessoost korduvdoonor: „Ma arvan, et rahva poolt vähem, sest mujal Euroopas on rahvast rohkem, aga nagu näed, et ega rahvast ei ole murdu. Järelikult keskmine, sest siin ju pidevalt reklaamitakse, et vajatakse verd. Järelikult on alareklaamitud. Et vajatakse kogu aeg, vajatakse ja vajatakse. No ehk sellepärast, et inimesed on tööl kogu aeg. Verekeskus on täna avatud kella seitsmeni. Noh, inimene tuleb kuue või seitsme aeg töölt, ta ei jõua. Ja teiseks ehk paljud tahavad iga asja eest midagi saada. Selle väikese paki pärast nad ei tulegi siia. Noh ja ikka aetakse seda pildiga paberit taga ja miks ma pean? Ei viitsi ja samas on verekeskusi väga vähe. Näiteks mina olen Rakvere kandist pärit. Seal noh käib aeg-ajalt, aga igas linnas võiks olla. Kui mul on see vaba aeg ja kaks kuud on möödas, siis ma läheks ja annaks hea meelega seal. Aga ma ei saa anda. Ma pean selle jaoks Tallinnasse tulema. See on jälle finantsiliselt mittesobiv. Paljud inimesed tahaks anda, aga hakka nüüd siia Tallinnasse tulema.“

Doonorlusega on seotud palju asjaajamist ja jooksmist. See ei ole kuigi mugav veeta pool päeva verekeskuses ja alles seejärel teada saada, et sa näiteks madala hemoglobiini tõttu ei sobigi täna verd andma. See võib röövida igasuguse tahtmise kunagi verd loovutada.

Kokkuvõtvalt võib ütelda, et doonoriks olemisse suhtuti uhkusega, tuttavatelt saadud tagasiside oli kõigi jaoks julgustav ja kingitusi, mis viitasid hea tegemisele peeti vajalikeks ja ilusateks. Samuti ei häbenetud ütelda otsesõnu välja ratsionaalseid argumente, mis sunnivad neid olema veredoonorid ja sedagi, et esimene kord vere loovutuseks ei tulnud sugugi mitte ainult seesmisest tungist inimestele head teha.

Seminaritöös kasutatud kvantitatiivuuritud näitasid ülekaalukalt vajadust ainult teistele head teha ja humanistlik, omakasupüüdmatu soov aidata teisi inimesi oli selgelt esikohal

Süvaintervjuudest tulid välja järgmised motiivid, mille olen lisanud katkenditena intervjueeritavate jutust:

- „Ma arvan, et see (kingitused) on päris hea nõks, et mõjutada seda inimest verd andma. See mõjub nagu hästi positiivselt.“
- „Mingi tuttav või sugulane, kes on pidanud vereülekanne saama, siis ma nagu kompenseerin seda“

- „Koos minemine on oluline põhjus“
- „Uus kogemus“
- „Rutiinist väljatulemine“
- „Igal inimesel võib seda kunagi vaja minna“
- „Ma olen inimene suure i-ga“
- „Tuleb annab vere ära, on kohe poole lihtsam olla (füüsiliselt)“
- „See on nagu verepuhastus“
- „Verega tehakse igasugused testid“
- „Iga inimene peab tegema oma elus midagi head“

4.4. Mittedoonorite tõlgendus doonorlusest

Mittedoonoreid küsitledes tuli välja, et nad olid enamikus kõik vähemalt midagi kuulnud veredoonorlusest. Üks neist arvas, et isegi väga palju, kuigi hilisemates vastustes tuli välja, et nende informeeritus ei olnud siiski kuigivõrd kõrge tasemega.

Infot on kuulnud raadiost, loetud ajalehtedest, elektronposti uudistest ja nii mõnegi lähiringi kuulus endine doonor või verekeskuses töötanud inimene.

27 aastane meessoost eestlasest mittedoonor vastas küsimusele doonorluse alaste teadmiste kohta, et: „Las ma mõtlen. Tasuta saab nänni. No mingit šokolaadi ja selliseid asju. Ja kasu on ka sellest; no ja raadioreklaami olen kuulnud ka sellest.“

Küsimusele doonorite ja nende motivatsiooni kohta vastas ta (27 aastane meessoost eestlasest mittedoonor), et nad on: „Inimesed; fanaatikud. No on ju omamoodi fännid, kui verd annavad. Iga ilmaga annavad.“

(27 aastane meessoost eestlasest mittedoonor): „Ei noh; neil on vist mingi kohusetunne, kui kogu aeg annavad. Tahavad teisi inimesi aidata.“

Siit järeldub, et ta peab neid (doonoreid) isegi kuidagi veidi kummalisteks, kes naudivad vereannetust (fännid).

33 aastane naissoost eestlasest mittedoonor vastas samadele küsimustele, et: „Tavalised inimesed; seda verd ju kontrollitakse. Siis vist igaüks ei sobi. Mingitesse mõõtudesse peab ta ka mahtuma. Kaal jne. Terved inimesed. See vere andmine on ka doonorile kasulik- toimub verevahetus.“

Siit selgub, et verevahetust peavad oluliseks nii doonorid, kui ka mittedoonorid.

Samuti rõhutasid mittedoonorid hea tegemise motiivi.

33 aastane naissoost eestlasest mittedoonor: „Ma arvan, et nad on head; nad aitavad.“

26 aastane naissoost mitte-eestlasest mittedoonor: „Doonor on doonor. Kes käib ja annab regulaarselt verd“

26 aastane naissoost mitte-eestlasest mittedoonor: „Tahavad inimesi aidata.“

18 aastane meessoost mitte- eestlasest mittedoonor: „Ma ei tea. Võib-olla selleks, et inimesi aidata.“

Vastustest ilmneseid ka väärarusaamad doonorluse kohta. Näiteks 18 aastane meessoost mitte- eestlasest mittedoonor: „Need on inimesed, kes aitavad, kel on **üleliigne veri**. Näiteks, kui mul ei jätku verd, siis nad lähevad ja annavad verd, aitavad“

4.4.1. Heategevus kui doonorluse representatsiooni kontekst mittedoonorite silmis

Loetledes eri võimalusi heategevuseks ja oma rolli selles vastas 27 aastane meessoost eestlasest mittedoonor, et „Oi. Saab lapsi aidata, onju. Nii mul ei tulegi rohkem meelde. Noh, igasuguseid võimalusi on. Annetamisega on nii, et kui sa päris otse saad raha anda, aga muidu on see ka päris nõme. Kui annad otse, siis jah, aga kohe kui tulevad igasugused vahendajad ja muu, siis on mõttetu.“

27 aastane meessoost eestlasest mittedoonor: „Invaliididest lastele korraldasin ükskord ürituse. Otsene kasu oli vähemalt asjast. Vahendajat ei olnud. Konkreetselt neile.“

Samadele küsimustele vastasid teised:

33 aastane naissoost eestlasest mittedoonor:“ Viimati andsin 100 kr veeuputuses kannatanutele. Vahel olen raha annetanud ka telefoni kaudu. Raha ja asju olen ostnud lastekodudele, siis kui see kampaania oli. Mind eriti häirivad näljas lapsed.

See on sisemine tung, ma tahan, et inimesed oleksid õnnelikud. Kui ma näen, et ma saan aidata, siis ma aitan. Täiskasvanud saavad ju hakkama, aga lapsed ju mitte. Neid peab ikka aitama.

Ma üldse arvan, et... (mõtleb) Miks ma teen heategevust? Leian, et ühiskond on tervik, mille osaks on nii tugevad, rikkad ja ilusad kui ka vaesed, haiged ja väetid. Leian, et inimesed,

kellel läheb vaimses või tervise või materiaalses mõttes paremini, peaksid aitama endast nõrgemaid. Kui mõni rikas väidab, et ise nägin vaeva ja ise ka kulutan, siis see pole õige. Tuleb aru saada, et kõikidel inimestel pole kunagi võrdseid võimalusi. Näiteks laps sünnib joodikute peres ja kui ta sealt kuskile välja ronib, siis see on ime. Ja kui me ei aita endast nõrgemaid, siis kannatame ise selle läbi. Kui mingi osa ühiskonnast jääb maha, siis tuleb see meile tagasi varguste, vägivalda ja muuga. Sellised võimalused tulevad nagu esimesena pähe...”

See pikem arutelu näitab, et ainult kartus nõela ees ei pruugi kohemaid tähendada seda, et mittedoonor ei ole valmis muud heategevust tegema. Vahest rohkemgi, kui see doonor, kes on jäägitult vereannetustele pühendunud.

26 aastane naissoost mitte-eestlasest mittedoonor: „Lapsi saab aidata, kes on ilma vanemateta. Lihtsalt, saab viia oma mänguasjad, suhelda nendega. Või aidata neid, kel puudub kodu. Kas siis toiduga või muud moodi. Või, siis aidata mingit moodi kodutuid loomi.“

26 aastane naissoost mitte-eestlasest mittedoonor: „Ma ei usu, et ma olen mingit heategevust teinud. Raha olen andnud, aga see ei tähenda veel, et ma olen nüüd midagi väga head teinud. Ei ole veel teinud midagi nii suurt, et ise tunneksin, et nüüd tõesti tegin hea asja“

Noor mitte- eestlasest meessoost mittedoonor vaatab vereannetust selgelt läbi enese kasu ja selle, et seda võib sul eneselgi vaja minna. Samas on ta resoluutselt valmis kohe abistama, kui märkab, et keegi on hädas.

18 aastane meessoost mitte- eestlasest mittedoonor: „Ütelda kellelegi midagi head, meeldivat. Aidata teda millegagi. Kui ta sult küsib, siis aita. Igal juhul pead teda aitama! Selleks, et tema sind järgmine kord samuti aitaks.“

18 aastane meessoost venelasest mittedoonor: „Selliseid asju on ikka olnud. Kui kellelgi on abi vaja, siis igal juhul aitan, kui mul vajaminev asi on olemas. Kui mul ise ka see puudu on, siis muidugi ei saa.“

18 aastane meessoost venelasest mittedoonor: „Kui inimesel ei jätku verd, siis teda peab aitama, sest kui sa ei aita, siis ta sureb ära. Aga järsku sul järgmine kord ei jätku verd ja teised inimesed saadavad su pikalt ja ei tule verd andma ja sina sured.“

4.5. Mittedoonorite hirmud seoses doonorlusega

Kahel mittedoonoril olid tervislikud põhjused, miks nad ei saanud verd loovutada (27 aastane meessoost eestlasest mittedoonor- tervislikud probleemid ja 26 aastane naissoost mitte-eestlasest mittedoonor - liiga väikene kaal). Ülejäänutele ei meeldinud torkimine (33 aastane naissoost eestlasest mittedoonor) või ei olnud seda lihtsalt vaja (18 aastane meessoost venelasest mittedoonor).

Enamik EKI uuringu tulemuste põhjal leitud barjääridest ei saanud seekordse pisikese mittedoonorite valimi puhul kõiges kinnitust, kuid välja tulid põhjused, miks nende arvates Eesti inimesed ei soovi verd annetada.

27 aastane meessoost eestlasest mittedoonor: „Pole huvi inimestel, no ei viitsi. Tegemisi, tööd nii palju ja raha nii vähe ja pinget on inimestel nii suur, et keegi ei viitsi sellega tegeleda. Kui väga vaja, siis on teatud hulk inimesi, kes annavad; kes on kohusetundega fanaatikud.“

33 aastane naissoost eestlasest mittedoonor: „Õnnetused teistega jäävad kaugeks- kuniks ei juhtu midagi sinu lähedasega. Kui lähedastega midagi juhtuks, siis nad kindlasti aitaksid.“

2003.a doonorite seas läbi viidud uuringu avatud küsimuses leidsid ka doonorid ise, vastates avatud küsimusele info kohta, et suuremat kajastamist peaks leidma doonorlusega kaasnevad riskid ning doonorluse üldised mõjud inimese tervisele. Oluliseks peeti väärarvamuste kummutamist, nagu võimalusest vereloovutusel mingi nakkus saada, mis takistavat paljude vereloovutust.

EKI poolt mittedoonorite seas läbiviidud omnibuss – uuringus selgusid veredoonorlust takistavad tervislikud põhjused on Tabel 5)

Tabel 5. Doonorlust takistavad põhjused.

Põhjus	See on oluline (%)	See ei ole oluline (%)
Ei sobi doonoriks tervislikel põhjustel	63	37
Kardab haigusi (s.h AIDS-i) saada	51	49
Vereandmisprotseduur on minu jaoks ebameeldiv (raske veene kätte saada, kardab näha verd jms)	48	52
Pärast vereandmist on enesetunne olnud halb	29	71
Kardab valu	20	80

Kui võrrelda standardiseeritud uuringu tulemusi süvaintervjuudega, siis peamise erinevusena võib välja tuua, et minu intervjueritud mittedoonoritest vastajatel ei olnud kartust saada mingit viirust vereülekanne teel; enamik arvas neist, et see ei ole väga valuline (va 33 aastane naissoost eestlasest mittedoonor) ja mõned leidsid, et nad ei sobi tervise tõttu (27 aastane meessoost eestlasest mittedoonor- tervislik põhjus teadmata ja 26 aastane naissoost mitte-eestlasest mittedoonor- vähene kaal).

Doonorid teadsid rohkem nendest hirmudest, mis mittedoonorite seas liiguvad ja suutsid vastata küsimusele eelarvamuste kohta põhjalikumalt.

.

18 aastane naissoost esmakordne doonor: „Jah, klassis oleme tohutult rääkinud, kogu aeg tahtsime minna, aga küll ühel ei ole aega, teisel hakkab paha. Just see torkamine. Kuid üks klassiõde lausa naudib, kui veenist võetakse verd. Aga ta ei ole minuarust käinud veel. Aga seekord saame me kõik kokku ja siis ma räägin sellest ja siis nad kindlasti tulevad. Need, kes on lubanud tulla. See on kättevõtmise asi ka ausalt.“

25 aastane naissoost korduvdoonor: „Selliseid asju küll ei ole olnud, et ei ole kunagi käinud, aga arvan, et on halb verd anda. Pigem on olnud seda, et kutsu mind ka või ma olen liiga kerge või, et ma olin just haige... Kõik, kes on kindlalt ei öelnud on olnud need, kes korra käisid, oli paha ja enam ei tule lihtsalt, mitte sellepärast, et ma arvan, et see on vastik“

21 aastane meessoost korduvdoonor: „Jah, et see hirm valu ees, et see ei ole just mingi pisike süstal, mis veeni lükatakse, see on ikka paras toru ju. (naerab). Et põhivärk ongi just see, mida kardetakse.“

33 aastane meessoost korduvdoonor: „Üks tuttav oli, et ta nagu kartus oli alguses, et see protsess läks tema jaoks liiga pikale. See registreerimine ja muu. Ta ütles, et oleks teadnud poleks tulnudki. Ma ütlesin, et järgmine kord on palju lihtsam, sups ja valmis kõik. Alguses ju uuritakse/ puuritakse kõik ja; a noh elab üle. Jah noh ja, et suur nõel ja valus ja...“

33 aastane meessoost korduvdoonor: „Aga selle jaoks ütled, et vaatad ja mõtled mujale ja mõtled millestki muust. Esimest korda oli ka nii, et vaatasin, kuidas nõel sisse torgatakse. Siis oli ka niimoodi (vilistab ja keerutab pead) võttis nõksukese virvendama. Järgmine kord oled targem, siis ei vahi ja siis pole hullu.“

20 aastane naissoost korduvdoonor: „Aaaa, no on mingi grupp inimesi, kes lihtsalt kardavad verd ja neist ei saa tahes tahtmata doonoreid. Mul paar tuttavat on olnud, kes on siin isegi käinud, aga panevad pildi taskusse ja nendega pole midagi teha“

Kartus nõela, valu ja torke ees on see, mis tegelikult doonorite arvates hirmutab inimesi verd andma tulema. Samuti liiga bürokraatlik ja pikaldane asjaajamine.

Mis võiks motiveerida neid verd loovutama? Kõigepealt see, kui ikka väga vaja oleks ja sellele palju reklaami tehtaks (27 aastane meessoost eestlasest mittedoonor). Oluline on ka lähedasega või lapsega juhtunud õnnetus (33 aastane naissoost eestlasest mittedoonor).

26 aastane naissoost mitte-eestlasest mittedoonor: „No lihtsalt teist inimest aidata. Siis, see et kui mul on haruldane veri. Võib-olla see ka, et endal on tervis parem, kui verd annad (mõtleb). Ei see ikka ei ole tähtis, ikka teise inimese aitamine on oluline. Muu vist ei motiveerikski.“

18 aastane meessoost venelasest mittedoonor: „No kui seal midagi juhtub ja on vaja ruttu mingit verd, inimene sureb; kui mul on see veri olemas, siis loomulikult ma aitan.“

Ehk, et tegelikult neist ei välistanud mitte ükski võimalust saada doonoriks. Kui ikka väga vaja oleks, siis annaks.

4.6 Kommunikatsiooni roll mittedoonorite motiveerimisel

2003.a. EKI poolt mittedoonorite seas läbiviidud uuringus selgus, et vähene info kättesaadavus vere loovutuse kohta on potentsiaalsete doonorite jaoks oluline takistus. Tulemused näha tabelis nr 4.

Tabel 4. Veredoonorluse levikut takistavad korralduslikud põhjused (% mitte-doonoritest)

Põhjus	See on oluline (%)	See ei ole oluline (%)
Vereandmise kohta on vähe infot (sellele eelnevad protseduurid, kes ja mis tingimustel võib verd anda jne)	62	38
Verekeskuste asukohad on ebasobivad	38	62
Ei tea, kus elukoha lähistel saab verd anda	33	67
Verekeskuste lahtiolekuajad on ebasobivad	33	67

Doonoriks mitteolemise tähtsusest teiseks põhjuseks pidasid vastajad vähest informatsiooni vereandmisprotseduuride kohta (märkis 62% mitte-doonoritest). See oli ka kõige olulisem korralduslik põhjus, mida kurtsid eelkõige Kirde-Eesti elanikud (83%) ja mitte-eestlased (76%). Seega elanikud soovivad senisest rohkem informatsiooni vereandmisele eelnevate protseduuride ja muude vereandmisega seotud tingimuste kohta. Samuti vajavad elanikud rohkem infot sellest, kuivõrd ohutu on vere loovutamine doonori tervisele (võimalikud haigused, muutused enesetundes jms).

Korralduslikest probleemidest peeti tähtsusest järgmiseks verekeskuste ebasobivat asukohta (märkis 38% mitte-doonoritest), kolmandik (33%) mitte-doonoritest tunneb puudust infot verekeskuste asukohtade ja lahtiolekuajade kohta.

Verekeskuste kingitustesse, mis kandsid heategevuslikku sõnumit suhtuti huviga ja ilma põlguseta.

27 aastane eestlasest mittedoonor: „(osutab vilkuvale ehtele kirjaga „doonor“). Vilgub. Ja ilus on. Näed siin on kirjas „doonor“. Väga hea reklaam. Iga teine tahab seda saada vist.“

33 aastane naissoost eestlasest mittedoonor: „See tass pelikaniga (kirjaga „Olen uhke, päästsin inimese“) ja ka vilkuv kaelapael (kirjaga „doonor“), sest lapsed oleksid sellest vaimustatud- annaks selle lapsele. Punane tass on ehk liiga pealetükkiv. Mulle tekitab pelikan huvi, kujundus sobib. Mismoodi on pelikan verega seotud? Huvitav.“

26 aastane naissoost mitte-eestlasest mittedoonor: „Tass. See punaste seast hea inimese joogikruus. Ta on selline lõbus. Inimene on joonistatud ja ta naerab.“

18 aastane meessoost venelasest mittedoonor: „See, mis vilgub (ehe kirjaga „doonor“). Mulle ta meeldib kõige rohkem, selline stiilne, noorte variant. Ja pimedas ilusasti särab.“

Vastakaid arvamusi tekitas see, kas ikka peab olema kirjas, et doonor on hea inimene. Doonorite endi seas see niivõrd küsimusi ei tekitanud, kuid mõnedele mittedoonoritele selline eneseupitamine ei meeldinud.

27 aastane meessoost eestlasest mittedoonor: „Mitte midagi ei arva. Inimene võib niisama ka verd anda. Ei pea olema mingit teksti. Kui vaja- tuleb anda ja kui ei ole vaja, siis ei anna (naerab).“

26 aastane naissoost mitte-eestlasest mittedoonor: „Minu arust on see propaganda, rohkem. Mina ausalt öeldes ei tahaks seda kirja afišeerida teistele inimestele, et ma olen doonor. (kurjalt)“

Teised suhtusid niisuguse kirjaga kingitustesse soosivalt.

5. Järeldused, diskussioon

Teoreetilisest ja empiirilisest osast saab teha järgmised järeldused. Järeldused on esitatud uurimisküsimuste kaupa.

1. Milline on doonorite motivatsioon ja ootused kommunikatsiooni suhtes?

a) Milline on doonorite motivatsioon ja ootused kommunikatsiooni suhtes?

Kvantitatiivuuringutest nähtus nagu oleks detailne informeerimine oluline motivaator. Julgen püstitada oletuse, et tegelikult see alati nii ei ole. Doonoritega tehtud süvaintervjuudest ei tulnud kordagi välja, et neid kuidagiviisi motiveeriks verd andma suurem kogus infot veredoonorluse kohta.

Seda, et veredoonorlusest teavad doonorid küllalt hästi tuli välja ka Sirje Multrami bakalaureusetööst.

Veidi erinevad tulemused andis Kristel Linsmanni magistritöö, kuid minu töö tulemused sarnaseid järeldusi ei kinnita ja ma ei usu, et keegi terve mõistusega doonoritest oleks saanud keelduda selles küsitluses püstitatud väidetest: „et veredoonorlusega kaasnevad positiivsed emotsioonid kaaluvad üles võimalikud ebamugavused (79%) ning et võimalus päästa kellegi elu on piisavaks tasuks (92%)“ (Linsmann 2002). See on ju soovitud käitumine! Sama puudutab väiteid, kus esitleti vajadust rohkema info järele.

Julgen järeldada, et see infovajaduse eksponeerimine on seotud sarnaselt sisekommunikatsiooniuuringutes leitud infovajadusega. Kui sa küsid respondendilt, kas sa vajad lisainfot, siis ta on meeleldi nõus vastama, et: „jah, vajan küll!“, sest huvitavast infost ei saa kunagi küll; kuid lisainfo pakkumisel tuleb välja, et tegelikult on ta olemasolevagagi ülekoormatud.

Praktiline järeldus on siit selline, et totaalset infouputust veredoonorid ei vaja. Neid motiveerivad hoopis muud tegurid.

b) Mis motiveerib ja ajendab doonoreid verd annetama?

Nendes intervjuudes ei tule välja tõik, nagu **ainult** altruistlik omakasupüüdmatu soov oleks motiiviks vereandmisel. Siin on palju teisi, ratsionaalsemaid põhjusi, miks suunatakse sammud verekeskuse poole. Üks selgelt eristuv on näiteks mõte, et mul eneselgi võib seda vaja minna. Samuti ei saa kuidagiviisi pidada ainult altruistlikuks seesugust väidet, et ma saan niiviisi oma tervist kontrolli all hoida või halva vere hea vastu ära vahetada. Pigem võib

senistes vastustes näha soovi seada ennast teistest kõrgemale, tunda ennast parema inimesena ja saada vereannetusest ka selget kasu.

Veel on näha, et doonorid hakkasid verd andma just tänu sotsiaalsele survele. See ei olnud ainult ühiskondlik vastutustunne, mis neid ajendas esimesel korral verd loovutama.

c) Kuidas doonor end defineerib ja suhestab doonorlust teiste heategevusvormidega?

Hea doonor ei pea olema kuigivõrd suur heategija teistes valdkondades, kuid võib. Ühtset järeldust nendest intervjuudest teha ei saa. Oli neid, kes harrastasid ka paljusid teisi heategevusvorme (eriti naisintervjueeritavate hulgas), kuid samavõrra ka niisuguseid doonoreid (eelkõige mehed), kes olid oma heategevuse suunanud ainult veredoonoriks olemisse ja teistele vormidele ei olnud mõelnudki.

Üsna üheselt tuli välja, et vereannetus on ikkagi midagi erilisemat kui näiteks telefoni teel raha saatmine. See on osake iseenesest ära andmine.

d) Kas verekeskusest saadud kingitused on tema jaoks atraktiivsed, on ta meeleldi nõus neid demonstreerima?

Vereannetuse eest saadav kingitus ei ole sugugi väheoluline (see tuli välja eksperimendist), kuigi seda ei soovitud, viisakate inimestena, liialt üle tähtsustada. Kui küsimused suunata konkreetsetele kingitustele, siis tavaliselt öeldi, et see ei ole üldse tähtis.

Siis, kui palusin valida ja hinnata kingitusi, peeti neid väga meeldivateks, vajalikeks ja eksponeerimist võimaldavateks. Vaatamata sellele, et nendel kujutati tekste, kus doonoriks olemist suisa ülistati. Teistele näitama oldi valmis neid varjalt ja keegi neist ei olnud oma ilusate sõnumitega doonoripakist loobunud.

Seega ma võin teha veidi meelevaldse järelduse (küsitletute hulk oli väike), et see ei ole sugugi nii, et doonoreid motiveeriks ainult integreeritud kuvandikampaania sh välireklaam (reklaamplagu seinal). Neile on samavõrra tähtsad kingitused ja isiklik kasu, mis nad saavad vereannetusest.

Samas ei tohi pidada vähetähtsaks sotsiaalset survet, mis sundis neid tulema veredoonoriks ja ka hilisemad sõpradega koos läbi viidud Verekeskuste külastused mängivad siin suurt rolli.

Veel üks moment. Üks doonoritest tundis mõnu juba ainuüksi vereandmisest per se.

Kuigi ma ei saa seda 100% väita, siis tundus mulle, et nt üliaktiivne doonor, kes oli oma mõneaastase doonoriks olemise aja jooksul andnud verd juba 13!!! korral ja tahtis sada korda

täis saada, ei teinud seda sugugi ainult altruismist lähtuvalt, sest teadupärast on sada korda see piir, mil president tänab doonorit punase risti medaliga (ta vältis vastamist sellele otse esitatud küsimusele). Enese olulisena tunnetamine, teistest kõrgemale asetamine ja sotsiaalne surve ei ole kindlasti ainult altruistlik motiiv.

Samasugust tendentsi tunnetas oma bakalaureusetöös ka Marika Aasberg.

Ma arvan, et selline oluline vahe kvantitatiiv- ja kvalitatiivuuringutel on seotud tõsiasjaga, et kvantitatiivuuringu puhul saada sa koheselt ristikesega märkida, et minu soov on altruistlik. Seevastu süvaintervjuu puhul lased sa oma mõtetel ja sisemistel/ välimistel motiividel palju selgemalt välja paista. Oma tegeliku näo varjamisel on inimesed süvaintervjuu puhul palju kaitsetumad.

Praktiliselt saab neid uuringutulemusi kasutada doonorite kingituste valimisel ja tunnistades, et nad tahavad tunda uhkust veredoonoriks olemise üle. Niiviisi on selge, et neile peab edaspidigi pakkuma nende väärtust tõstva sõnumiga meeneid või üritusi.

Veel vajab väljaarendamist sõpradega tehtavad verekeskuse ühiskülastused ja selgitav info vereannetusest saadava isikliku kasu suhtes (nt tervis pideva kontrolli all, vereloomes parandamine, vererõhu vähenemine ja väiksem võimalus jääda südamehaigustesse). Siinjuures tuleb vältida, et verekeskusesse tuleksid inimesed ainult eesmärgiga oma tervist kontrollida ja sellisel moel seaksid ohtu tulevased patsiendid.

2. Millised on mittedoonorite (eel)arvamused doonorluse suhtes?

a. Miks pole mittedoonorid käinud verd annetamas?

Selleks oli erinevaid põhjusi. Ühena neist kindlasti kartus valu ees. Paaril intervjuueeritaval olid tervislikud põhjused, miks nad ei saanud verd loovutada.

Päriselt ei välistanud neist keegi, et võiksid olla kunagi vajadusel vere loovutajad. Enamasti võiks neid ajendada lähedasega juhtunud õnnetus või pöördumine otseselt nende endi poole.

b. Kuidas suhtub doonorlusse kui heategevusse mittedoonor?

Suhtumine oli positiivne ja heatahtlik. Ühe respondendi vastustest võis välja lugeda, et tema jaoks olid doonorid need, kes fännavad vere loovutamist. Teine jälle, et neil on üleliigne veri, mille peavad ära andma.

Heategevuse teisi vorme ei välistanud vastajatest keegi. Igaüks neist oli omal moel heategevust teinud ja nõus seda tulevikuski ette võtma.

c. Mida arvab doonorluse kommunikatsioonist mittedoonor?

Mittedoonoritega läbiviidud intervjuude tulemustest ei olnud nähtav nagu mittedoonorid ei teaks, et veredoonorlus on olemas. Nad teadsid väga hästi, kuid neil oli erinevaid põhjusi, miks mitte sellega tegeleda.

Erinevalt mõnedest eelmistest järeldustest, kus ma oma seminaritöö tulemused peaaegu pea peale keerasin, ei julge ma siinkohal kirjutada, et EKI esinduslik uuring oleks kuidagiviisi vale ja minu nelja mittedoonoriga tehtud intervjuud võiksid kinnitada, et mitte ühtegi suurt hirmu vereannetuse ees ei tunta.

Ma arvan, et hirmude ületamine ja müütide mahasurumine peab olema ka edaspidi verekeskuse kommunikatsioonialase tegevuse üks olulistest eesmärkidest. Kartus saada AIDSi on ikka selgelt vähese informeerimise tulemus. Samuti tuleb siinkohal mõelda, kuidas jõuaks info venekeelse elanikkonnani, sest ka Mariliis Vahe magistritööst tuli välja tõsiasi, et tegelikult oleksid venekeelsed inimesed märksa paremad doonorid, sest kollektivistlikku suhtumist ja annetuseks vajalike ühisväärtusi on nende juures märksa enam, kui eestlaste puhul ja EKI uuring näitas, et venekeelsest infost tuntakse puudust. Mittedoonorite puhul tuleb anda infot müütide kummutamiseks ja eelkõige väiksema sissetulekuga venekeelsele Kirde- Eesti elanikkonna seas.

Lisaks tuli välja nii mittedoonoritega kui ka doonoritega tehtud intervjuudest, et tegelikult kardetakse nõela, torget ja et see kõik kokku on paljudele meie seast ebamugav. Nii, et müüdid ja hirmud on tõepoolest olemas ja põhjendamatuid kartusi saab samuti korralikult planeeritud ja läbiviidud kommunikatsioonitegevusega vähendada.

Kokkuvõte

Käesoleva uurimustöö eesmärgiks oli leida doonorluse kommunikatsiooniks oluliste, sihtrühmade – doonorite ja mittedoonorite – jaoks tähenduslikud väärtused ning argumendid. Senine Vereteenistuste kommunikatsioon kutsus üles altruismile, representeerides vereloovutust kui anonüümset heategu abivajajale.

Töö esimene uurimisküsimus on: mis motiveerib doonoreid vereloovutuseks: kas pelgalt altruism või ka pragmaatilised argumendid. Töö teine uurimisküsimus on: mis peletab mittedoonoreid, millised eelarvamused takistavad doonoriks hakkamast? Töö kolmas uurimisküsimus keskendub kommunikatsioonile: kuidas läbi informeerimise ja tunnustava kommunikatsiooni (nt sümboolsete kingituste) on võimalik doonoreid ja mittedoonoreid motiveerida?

Töö põhineb varasemate standardiseeritud küsitluste teisesel analüüsil ning standardiseerimata originaalintervjuudel.

Esimene praktiline järeldus on, et totaalset infouputust veredoonorid ei vaja. Neid motiveerivad hoopis muud tegurid.

Siin on palju ratsionaalsemaid põhjusi, miks suunatakse sammud verekeskuse poole. Üks selgelt eristuv on näiteks mõte, et mul eneselgi võib seda vaja minna. Samuti ei saa kuidagiviisi pidada ainult altruistlikuks seesugust väidet, et ma saan niiviisi oma tervist kontrolli all hoida või halva vere hea vastu ära vahetada. Pigem võib senistes vastustes näha soovi seada ennast teistest kõrgemale, tunda ennast parema inimesena ja saada vereannetusest ka selget kasu.

Veel on näha, et doonorid hakkasid verd andma just tänu sotsiaalsele survele. See ei olnud ainult ühiskondlik vastutustunne, mis neid ajendas esimesel korral verd loovutama.

Vereannetuse eest saadav kingitus ei ole sugugi väheoluline (see tuli välja eksperimendist), kuigi seda ei soovitud, viisakate inimestena, liialt üle tähtsustada. Kui küsimused suunata konkreetsetele kingitustele, siis tavaliselt öeldi, et see ei ole üldse tähtis.

Siis, kui palusin valida ja hinnata kingitusi, peeti neid väga meeldivateks, vajalikeks ja eksponeerimist võimaldavateks. Vaatamata sellele, et nendel kujutati tekste, kus doonoriks

olemist suisa ülistati. Teistele näitama oldi valmis neid varmalt ja keegi neist ei olnud oma ilusate sõnumitega doonoripakist loobunud.

Mittedoonorite osas leidis põhiliselt kinnitust tõsiasi, et hirmude ületamine ja müütide mahasurumine peab olema ka edaspidi verekeskuse kommunikatsioonialase tegevuse üks olulistest eesmärkidest. Kartus saada AIDSi on ikka selgelt vähese informeerituse tulemus. Eesti Konjunkturiinstituudi poolt läbiviidud uuring näitas, et venekeelsest infost tuntakse puudust rohkem kui eestikeelsest. Mittedoonorite puhul tuleb anda infot müütide kummutamiseks ja eelkõige väiksema sissetulekuga venekeelse Kirde- Eesti elanikkonna seas. Sama kinnitasid minu kvalitatiivuuringu tulemused.

Summary

The purpose of the given research was to find meaningful values and arguments to important target groups of the communication of blood donation - donors and non-donors. The current communication of the Blood service is calling upon altruism, representing blood donation as an anonymous favour to someone in need.

The first issue of the research is what motivates donors - whether simply altruism or also pragmatic reasons. The second issue is what discourages non-donors, what kind of prejudice is stopping them from becoming a donor. The third issue is concentrated on communication: how is it possible, with the help of informing and appreciative communication (e.g. symbolic gifts), to motivate donors and non-donors.

The research is based on former standardized queries and unstandardized interviews.

The first practical conclusion is that blood donors do not need overwhelming flood of information. They are motivated by other factors.

There are a lot more rational reasons why people would choose to donate blood. One clear example is the thought that the person himself might need it someday. Another thought that cannot be considered altruistic in any way is that with the help of giving away blood a person can keep an eye on his health or exchange his old blood for new good one. In the given answers there can rather be seen a wish to set oneself on a higher level compared to others, feel oneself as a good person and get clear profit from it.

It can also be seen that people start donating blood because of social pressure. The reason is not only a feeling of consciousness that drives them.

The present given for blood donation is definitely of some importance (that was proved with the help of the experiment), although because of politeness people did not want to overestimate its importance. When questions were directed directly at the presents though, the value of these was altogether denied.

When people are asked to choose and evaluate the presents, they were considered very nice, useful and allowing exposure even though the text on these was very donor exalting. People were very eager to show the presents to others and nobody gave up his present with such beautiful message on it.

Among non-donors the fact was proven that overcoming fears and oppressing myths should remain one of the priorities of the communication of Blood Centers. The fear of getting AIDS is a clear sign of lack of information. The research done by the Estonian Institute of Economic Research shows that the lack of information is greater in Russian than in Estonian. More emphasis should be put on overthrowing myths among Russian-speaking inhabitants of northeastern Estonia with lower income. These conclusions were confirmed by my qualitative research.

Kasutatud kirjandus:

1. Soonik, M. ja E. Rebane (2003). *Veredoonorluse riiklik arengukava*. Koht: Põhja- Eesti Verekeskus
2. Rossi, U. (1999). *Working together: Blood donors association promotion and maintenance of voluntary, non-remunerated blood donation*. Koht: Põhja- Eesti Verekeskus
3. Hafner, V. (1999). *The ISTB Code of Ethics: a key to blood safety. Promotion and maintenance of voluntary, non- remunerated blood donation*. Koht: Põhja- Eesti Verekeskus
4. Jary, D. ja Jary, J. (1995). *Collins Dictionary of Sociology*. Koht: Põhja- Eesti Verekeskus.
5. Pšenitšnikov V. (1975). *Anda verd- päästa elu!* Koht: Põhja- Eesti Verekeskus.
6. Maailma Tervishoiuorganisatsioon. (2000). *Safe Blood and Blood Products*. Koht: Põhja- Eesti Verekeskus.
7. Rahvusvaheline punase risti ja punase poolkuu föderatsioon (2002) *Making a difference, recruiting voluntary, non- remunerated blood donors*. Koht: Põhja- Eesti Verekeskus.
8. Sotsiaalministeerium (2005) *Tervishoiuosakonna statistika*. Koht: Sotsiaalministeerium.
9. Euroopa Nõukogu (1995) *märkus vabatahtliku tasustamata donatsiooni definitsiooni juurde*. Koht: Põhja- Eesti Verekeskus.
10. Lipaz, A. ja E. Bezgan (1964) *Doonorlusest lugupidamisega*. Koht: Põhja- Eesti Verekeskus.
11. Kirjastus "Meditiin" (1966) *Materjalid vereteenistuse küsimustes*. Koht: Põhja- Eesti Verekeskus.
12. Kirjastus "Meditiin" (1966) *Materjalid vereteenistuse küsimustes*. Koht: Põhja- Eesti Verekeskus.
13. Oswald, R.M. (1977) *A Review of Blood Donor Motivation and Recruitment*. Transfusion Service. Koht: Põhja- Eesti Verekeskus.
14. Department of Health and Human Services; NIH Publication No.90-3040, (1990). *Communications Strategy of Public Education of the National Blood Recource Education Program*. Koht: Põhja- Eesti Verekeskus.
15. Fernandez-Montoya A.(1997) *Altruism and payment in blood donation*. Koht: Põhja- Eesti Verekeskus.

14. Linsmann, Kristel (2002). *Eesti veredoonorid, nende motivatsioon ja informatsioonivajadus. Käsikirjaline magistritöö. Tartu Ülikool.*
15. Multram, S. (2003). *Doonorite teadmised elustiilist ohutu vere tagamisel Põhja- Eesti Verekeskuse näitel. Käsikirjaline lõputöö?Tallinna Meditsiinikool, Tallinn.*
16. Aasberg, M. (2000). *Doonorluse sotsiaalseid aspekte. Käsikirjaline bakalaureusetöö. Tallinna Pedagoogiline Ülikool.*
17. Vahe, M. (2004). *Sotsiaalturunduse ja sotsiaalse vastutuse võimalikke tõlgendusviise Eestis. Käsikirjaline magistritöö. Tartu Ülikool Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond,*
18. Alamets, K. (2002). *Sotsiaal- ja majanduspoliitilised valikud läbi väärtushinnangute prisma. www.emor.ee/arhiiv.html?id=894, märts, 2004.*
19. Inglehart, R. (2002). *Kultuur ja demokraatia. L. E. Harrison & S. P. Huntington (toim.). Rmt: Kultuur on tähtis. Tallinn: Pegasus Kirjastus.*
20. Kalmus, V. (2001). *Socialisation To Values: Collectivism And Individualism In The ABC-Books Of The 20th Century Estonia. Trames, 2,5.*
21. Kalmus, V. ja T. Vihalemm. (2004). *Eesti siirdekultuuri väärtused. Rmt: V. Kalmus, M. Lauristin, P. Vengerfeldt (toim.). Eesti elavik 21. sajandi algul: uurimuse "Mina. Maailm. Meedia" aruanne. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.*
22. Lauristin, M. ja T. Vihalemm (1997). *Changing Value System: Civilizational Shift And Local Differences. Rmt: M. Lauristin & P. Vihalemm & K-E. Rosengren ja L. Weibull (toim.). Return To The Western World: Cultural And Political Perspectives On The Estonian Post-Communist Transitions. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.*
23. Realo, A. (1998). *Collectivism In An Individualist Culture: The Case Of Estonia. A Journal of the Humanities and Social Sciences.*
24. Realo, A. ja J. Allik (1999). *Crosss-Cultural Study Of Collectivism: A Comparison Of American, Estonian And Russian Students. The Journal of Social Psychology.*
25. Niit, K-K. (2002). *Eesti tudengite väärtused 1990. aastatel. Rmt: A. Valk (koost.). Eesti ja eestlased võrdlevas perspektiivis. Kultuuridevahelisi uurimusi 20. sajandi lõpust. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.*
26. Toomere, T. (2001). *Väärtusorientatsioonide muutused postsotsialistlikes*

riikides. Akadeemia, 21.

27. Uba, M. (2002). Kogukond meie kõrval. Postimees, 12. aprill.

28. Bond, M. H. ja P. B. Smith (1996). Cross-Cultural Social And Organizational Psychology. Annual Review of Psychology, 47.

29. Soonik, M; Tammeoks, K; Illaste, B. (2004). Vabatahtlikku tasustamata veredoonorlust arendavad ja takistavad tegurid. Käsikirjaline seminaritöö. Tartu Ülikool, Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond, Tartu.

30. Vene, Karin. (2005). Vabatahtlik töö siirdeaja Eestis: vabatahtlike kogemus, motivatsioon ja võrgustikud. Käsikirjaline bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond .

Lisa 1

DOONORIKÜSITLUS

1. Kas sa oled

☐ mees ☐ naine

3. Kas Sa andsid verd esimest korda?

☐ jah ☐ ei

2. Sinu vanus

☐ 18-25

☐ 26-35

☐ 36-45

☐ 46-55

☐ 56-65

4. Miks otsustasid hakata doonoriks?

☐ kuulsin kutset raadiost

☐ sõbrad/ kolleegid/ pereliikmed kutsusid

☐ minu lähedased vajasid hiljuti doonoriverd

☐ see on hea võimalus jälgida oma tervislikku seisukorda

☐ tahtsin oma veregruppi teada saada

☐ soovin aidata teisi inimesi

☐ muu _____

5. Miks tulid täna verd loovutama?

☐ eelmisest vereloovutusest on piisavalt aega möödas

☐ kuulsin kutset raadiost

☐ sain kutse/SMS-i

☐ mulle helistati

☐ sõbrad/ kolleegid/ pereliikmed kutsusid

☐ minu lähedased vajasid hiljuti doonoriverd

☐ muu _____

6. Kas tuled veel verd loovutama?

☐ jah

☐ ei

☐ võibolla

7. Mitu korda aastas käid/plaanid käia verd loovutamaks?

☐ iga 2-3 kuu tagant

☐ paar-kolm korda aastas

☐ üks kord aastas

☐ harvem kui üks kord aastas

8. Anna oma hinnang teenindusele Põhja-Eesti Verekeskuses:

(5-väga hea, 4-hea, 3-rahuldav, 2-pigem halb, 1-halb)

	5	4	3	2	1
Registratuur					
Meditsiiniline läbivaatus					
Teenindus enne vereloovutust					
Verevõtmise protseduur					
Teenindus peale vereloovutust					

9. Kuidas jäid rahule Verekeskuses kulunud ajaga?

- ☐ olen rahul
- ☐ kulus liiga palju aega
- ☐ ei ole üldse rahul

Märkused:

10. Vereploovutuste vahe peab olema naistel vähemalt 3 kuud ja meestel vähemalt 2 kuud. Kuidas sooviksid teada saada, millal on Sinu viimasest vereploovutusest piisavalt aega möödas?

- ☐ vaatan seda ise oma doonorikaardi pealt
- ☐ soovin seda teada saada Verekeskuse veebilehelt
- ☐ soovin, et mulle helistatakse
- ☐ soovin saada kutset koju
- ☐ soovin saada meeldetuletust e-postiga

11. Millise kingituse valiksid tänutäheks vereploovutuse eest?

- ☐ olen rahul kingitustega, mida Verekeskus praegu pakub
- ☐ doonorluse sümboolikaga meeneid
- ☐ ma ei soovi saada kingitust vereploovutuse eest
- ☐ muu _____

12. Kas Sinu sõpruskonnas on olnud juttu doonorlusest ja selle vajalikkusest?

- ☐ jah
- ☐ ei

13. Kas Sina oled kutsunud sõpru/tuttavaid verd andma?

- ☐ jah, kutsun alati sõpru kaasa
- ☐ jah, olen paar korda kutsunud, aga keegi ei võta vedu
- ☐ ei, see on igäühe isiklik asi, kas ta tahab doonor olla või mitte
- ☐ ei ole selle peale mõelnudki

14. Kas Sa leiad, et doonorlust võivad hetkel takistada

- ☐ Verekeskuse lahtiolekuajad
- ☐ Verekeskuse asukoht
- ☐ doonorluse-alase info puudus

15. Millist infot doonorluse kohta tahaksid saada?

16. Kus oled märganud infot doonorluse kohta?

- ☐ televisioonis
- ☐ raadios
- ☐ ajalehtedes

- ☐ internetis
☐ plakatitel
☐ _____

17. Kuidas võiks Verekeskus Sinu arvates motiveerida olemasolevaid doonoreid regulaarselt verd andma?

18. Kuidas võiks Verekeskus Sinu arvates leida uusi doonoreid?

DOONORLUS

Veredoonoreid on Eestis vaid 2% elanikkonnast, mis on oluliselt vähem kui arenenud riikides. Seetõttu uurime antud küsitluses elanike suhtumist ja hoiakuid veredoonorlusse.

1. KAS TE OLETE VEREDOONOR?

	Jah, olen praegu doonor	1	
(1)	Olen kunagi olnud, aga viimase paari aasta jooksul ei ole verd andnud	2	
	Ei ole kunagi doonor olnud	3	

→ *KUI TE OLETE PRAEGU DOONOR, SIIS VASTAKE PALUN EDASI KÜSIMUSEST NR. 5.*

2. KUI TE EI OLE PRAEGU VEREDOONOR, SIIS MIKS?

		<i>See on</i>	<i>See ei ole</i>
	Tervislikud põhjused:		
(2)	Ma ei sobi doonoriks tervislikel põhjustel	1	2
	Vereandmisprotseduur on minu jaoks ebameeldiv		
(3)	(raske veene kätte saada, kardan näha verd jms)	1	2
(4)	Pärast vereandmist on enesetunne olnud halb	1	2
(5)	Kardan valu	1	2
(6)	Kardan haigusi (sh aidsi) saada	1	2
	Korralduslikud põhjused:		
(7)	Ma ei tea, kus minu elukoha lähistel saab verd anda	1	2
(8)	Verekeskuste asukohad on ebasobivad	1	2
(9)	Verekeskuste lahtiolekuajad on ebasobivad	1	2
	Vereandmise kohta on vähe infot (sellele eelnevad		
(10)	protseduurid, kes ja mis tingimustel võib verd anda jne)	1	2
	Muud põhjused:		
(11)	Töö iseloomu tõttu ei saa töölt ära käia	1	2
(12)	Aega ei ole	1	2
(13)	Olen põhimõtteliselt vere loovutuse vastu	1	2
(14)	Ei ole selle peale mõelnud	1	2
	Arvan, et veri läheb pättidele ja narkomaanidele		
(15)	ja seetõttu ei taha verd anda	1	2
(16)	Doonoriks olla ei ole populaarne	1	2

Muu (palun märkige)

3. KAS TEIST VÕIKS LÄHIAASTATEL SAADA VEREDOONOR?

	Kindlasti võiks	1	

(18) Võibolla võiks	2
Kindlasti mitte	3

4. KUI TE **ARVATE**, ET TEIST VÕIKS LÄHIAASTATEL SAADA VEREDOONOR, SIIS MIS MÕJUTAKS TEID SELLES SUUNAS TEGUTSEMA?

	Mõjutaks	Ei mõjutaks
(19) Kui lähedastel on verd tarvis	1	2
(20) Kui vereandmise asukoht oleks praegusest parem
Kui verekeskuste lahtiolekuajad oleksid	1	2
(21) praegusest sobivamad	1	2
Kui korraldataks rohkem vereandmist suurtes		
(22) ettevõtetes, kaubanduskeskustes jm	1	2
(23) Kui vereandmise kohta oleks rohkem informatsiooni	1	2
(24) Kui saaks soodustusi meditsiinis	1	2
Kui saaks soodustusi sportimisel ja tervisekeskustes		
(25) (nt ujulad jms)	1	2
(26) Kui saaks soodustusi kaubanduses (sooduskaardid)	1	2
(27) Kui doonori maine avalikkuse seas paraneks	1	2
Kui töödandja suhtuks mõistvalt ja		
(28) lubaks mind töölt ära vereloovutuse ajaks	1	2
(29) Kui minu tutvusringkonnast oleks keegi doonor	1	2
(30) Kui mind kutsutaks isiklikult verd loovutama	1	2

Muu (palun märkige)

5. KAS TEIL ENDIL VÕI TEIE LÄHEDASTEL ON VIIMASTEL AASTATEL LÄINUD VAJA VEREÜLEKANNET JA SEE GA DOONORITE ABI?

(32) Jah, on	1
Ei ole vaja olnud	2

6. KAS TE **OLETE** VIIMASE AASTA JOOKSUL KUULNUD VÕI MÄRGANUD VEREDOONORLUSE ALAST INFORMATSIOONI?

(33) Jah, olen	1
Ei ole	2

7. KUI TE **OLETE** VIIMASE AASTA JOOKSUL MÄRGANUD DOONORLUSE TEEMALIST INFOT, SIIS MILLISTEST ALLIKATEST TE SEDA NÄINUD/KUULNUD OLETE? (võib märkida mitu)

(34) Televisioonist	1
(35) Raadiost	1
(36) Ajalehtedest	1
(37) Ajakirjadest	1
(38) Välireklaamid (bussipeatustes, apteekides jms)	1
(39) Plakatid doonoripäeva toimumise kohta töökohal, koduümbruses	1
(40) Internetist	1
(41) Tuttavate käest	1

Mujalt (palun märkige)

Lõpuks veel mõned täpsustavad küsimused Teie kohta:

TEIE HARIDUS:

	Algharidus (kuni 6 kl)	1	
(43)	Põhiharidus (kuni 9 kl)		2
	Keskharidus (k.a keskeriharidus)		3
	Kõrgharidus (k.a magister, doktor)		4

KAS TE KÄESOLEVAL AJAL TÖÖTATE?

(44)	Töötan	1
	Ei tööta	2

KUI TE PRAEGU EI TÖÖTA, SIIS KAS TE OLETE ...?

	Töötu	1
(45)	Pensionil	2
	(Üli)õpilane	3

Muu (palun märkige)

KUI SUUR ON TEIE PERE NETOSISSETULEK (KÄTTESAADAV TULU) KUUS?

(liitke kokku kõigi pereliikmete kätte saadud töötasud, pensionid, stipendiumid, tulu ettevõtlusest, abirahad jne)

	Kuni 2000 krooni	1
	2001-4000 krooni	2
(47)	4001-6000 krooni	3
	6001-8000 krooni	4
	Üle 8000 krooni	5

Täname Teid vastuste eest!

Eesti Konjunkturiinstituut

Lisa 3

Doonoritega läbiviidud intervjuude transkriptsioon

Doonori küsimustik (6 intervjuud) küsimusi esitan kohe pärast vere loovutust; ise küsin kingisoovi ja annan selle üle- st, et sobiva doonori korral võtan enesele verekeskuse administraatori rolli)
Sissejuhatus ja loa küsimine

1 doonor

Naine; eestlane; 19 aastane; põhiharidus; õpilane; sissetulek puudub; 1 päev doonorina; 1 vere loovutus

1. Kuidas sa ennast tunned pärast vere loovutust?

Mul on esimene kord. Aga hästi

2. Mis sulle tänases protseduuris meeldis/ ei meeldinud?

Mulle meeldis, et personal oli tore ja puha; kuid see nõelatorge oli valus, kõige ebameeldivam asi. Samas inimesed on siin ikka väga toredad; seda pean kindlasti ütlema. See annab hästi palju juurde.

3. Miks otsustasid just täna tulla verekeskusesse?

Täna sai määravaks see, et on vaheaeg; ja siis sõber ütles, et tahab minna ja võttis mind kaasa. Ise ei saanudki verd anda. Sõbranna tuli ka kaasa, aga minestas; läks küpsist sööma ja minestas.

kingid

4. Millise kingituse valiksid tänutäheks vere loovutuse eest? (annan talle ise valiku)

Mulle meeldivad punased asjad, pastakad eriti; olen hea inimene on ka siin kuidagi väga armas; kruusid...

5. Miks just see?

a) Mida siin kujutatu sinu jaoks tähendab?

See... sõna otseses mõttes... ma olen aidanud teisi; neid, kes on vajanud mu verd; neid olen nagu aidanud (veidi segaduses). Ehk ma olengi hea inimene.

b) Oled sa nõus seda eksponeerima?

Muidugi. Oleksin nõus kindlasti kasutama, näitama, koolis kindlasti.

c) Arvatav reaktsioon teiste poolt?

Ma arvan, et mida kihvtim on kingitus, seda rohkem mõtlevad ka teised, et lahe... tuleks kah. No need paelad näiteks, need on nii popid, et juba kasvõi sellepärast: „Olen hea inimene!“. Suurelt kirjutatud. See jääb kõigile silma. See on ju põhimõtteliselt isegi kiiduasi, millega tulla ja kiidelda. Ma olen verd andnud.

6. Mida arvad teistest kingitustest?

Paelad on moekad ja kruusid on toredad ja mis mul saab šokolaadigi vastu olla. Need kingid nagu kutsuvad tagasi, võibolla. Eriti need tassid. No selle šokolaadi sööd ära, seda saad poest ka osta, aga... Aga see tass jääb sulle mitmeks aastaks. Paela muidugi kannad niikaua, kuni see moes on; pastakas on ka nii, et saab tühjaks, viskad ära, siis tead, et pead tagasi tulema (naerab).

7. Mitmed kingid siin rõhutavad doonorlust kui heateo tegemist. Mida sina sellest arvad?

Ma teen selle teistele teatavaks, teised on näinud, et ma olen seda teinud. Kui seda ei oleks, siis see oleks ainult minu teada ja minu lähedaste teada, aga kui ma käin nüüd selle paelaga ringi, siis terve linn näeb; trollis sõidan, siis teised näevad, et ma olen hea inimene ja mõni, kes inimene ei teagi sellest (doonorlusest) midagi saab teada, et ma olen doonor.

8. Palun loetle eri võimalusi heategevuseks (esimesed kuni viis, mis pähe tulevad?)

Mmmmm... tähendab; no ütleme, et suhtumine on oluline. Hea suhtumine teistesse on näiteks ka heateo tegemine. No, rõõmsameelsus on ka kindlasti hea tegemine. Sa lood nagu parema keskkonna, kus sul enesel on parem olla ja ka sind ümbritsevatel inimestel. Aga, et otseselt teha midagi... Tegemine on nagu selline asi, et vaata mõnikord on heategu ka ainult selle jaoks, et nagu näidata, et näed, ma teen sulle head. See, mis südamest tuleb, see peaks olema nagu ilma tagamõtteta asi. Kui tagamõttega teed, siis teed nagu kuidagi ma ei tea... (ei leia sõnu)

9. Kuidas veredoonorlus sinna eelnevalt loetletud võimalustesse sobib/ ei sobi? Miks?

No otseselt, keegi ei saa ju teada, et ta minu verd on saanud, et Anneli, minu verd siis nagu; aga tõesti, kui on kriitiline seis kellelgi, siis minu veri aitab nagu päästa kedagi. Siis on just niimoodi, et tema saab oma tervise tagasi, et perekond, tema lähedased saavad ta tagasi. Sul on hea ju kui keegi terveks saab või nii; aga omal on ka hea tunne; see nagu teebki mind rõõmsameelseks. Nüüd ma lähen koju, olen nii õnnelik, räägin oma emale ja temal on ka siis nii hea meel minu üle.

10. Doonorluse eripära teiste heategevusvormidega võrreldes (nt annetustelefonidega)?

Muidugi on vahe; üks on materiaalne helistan näiteks ja saadan sellega 25 krooni; siis ma olen lihtsalt helistanud ja raha andnud. Aga kui sa verd annad, siis sa oled nagu osakese endast andnud. Sõna otseses mõttes. Ja see et nagu ja siis kui sul on valu või kibe või. Siis see tuletab nagu meelde, et sa oled seda teinud. Telefoniga helistamine ununeb lihtsalt paari tunni pärast ära, aga see ikka tuletab meelde ennast. See on põhiline.

11. Kes on teie arvates need, kes heategevust teevad?

Ma arvan, et nad on ennekõike sellised, kes on ise omal nahal tundnud teiste inimeste heategevust. Et teised on talle head teinud. Noh mulle näiteks ei ole keegi verd andnud, mul pole seda vaja olnud, aga mul on suguvõsas olnud juhtumeid, kus on olnud halvad

kogemused ja nii, et... see annab, et... rohkem ei taha sellist halba asja kogeda. Siis sa loodad, et teistel ka ei ole niisugust situatsiooni.

12. Millist heategevust oled oma elu jooksul veel teinud? Miks?

No need telefoniasjad needsamad, olen ikka helistanud mõnikord (naerab). Ja kunagi koguti mingeid raamatuid lastele ja siis ma viisin Selveri kuskile; mingid kastikesed olid seal. Aga rohkem mingit suurt asja ei tule küll ette.

13. Kuidas sündis otsus hakata esmakordselt doonoriks (kes või mis mõjutas)?

No otsus sündis siinsamas kohapeal. Alguses mõtlesin, et kas ma ikka lähen; ma õudsalt kardan niisugust valu ja niisugust asja. Aga see doktor või see arst on nii lahe, et ütles kohe, et kui mõtled või, et viimasel minutil võid ka nagu ei ütelda ja aga teised ütlevad, et kui ülesse lähed, siis pead ikka andma ka ja siis mõtled ikka, et kas lähed. Aga kui sul on ka viimasel hetkel võimalus ütelda ei, siis sa lähed; on lihtsam, ja see ei ei tule nii kergesti. Ja oma poiss mõjutas ka; tema eelmine kord käis ja tõi šokolaadi mulle ja...

14. Mis on see, mis tulevikus sunniks sind aeg- ajalt verd andmas käima? Loetle viis kõige olulisemat põhjust tähtsuse järjekorras.

No mind sunniks, et needsamad asjad. Kõik see, et ma tunnen end hästi peale seda, et ma olen midagi head teinud. See on ju tervislik ka, seda ma enne ei öelnud, aga see on organismile hea, kui sa verd loovutad.

See 450 ml, see ei ole üldse mitte midagi. Mulle ei ole see mitte midagi anda, aga... no ja kingitust saab. (lisab ruttu) Kingituse pärast otseselt ei tuleks, aga... (jääb mõttesse). Mnjah. Ma niimoodi kunagi ei mõtle, et minul võib kunagi vaja minna, aga mõtlen, et mõtle kui hea kui mul oleks vaja, et kui mina oleksin kuskil, siis mõtle, kui hea oleks, kui keegi ikka käiks ja annaks ikka. See on hästi positiivne asi.

15. Mis võiks olla see, mis motiveeriks sind veel tihemini verd loovutama?

Ja see hea tunne motiveeriks veel tihemini tulema. 4-5 korda tohib vist naisterahvas tulla aastas. Et seda pole üldse palju.

16. Mida lähedased arvavad?

No kõik toetavad ikka. Ma emale helistasin vahepeal. Ta ikka hoiatas mind, et söö küpsist, lõõgastu, et sa ise ka ei minestaks. Ja vanaema on mul käinud, issand küll, 230 korda vist, ükskord ta rääkis mulle. Ja tema ka teeb seda rohkem sellepärast, et omal on kasulik. No vananimene noh, parem tunne kohe, et saab nagu selle vere ära anda. Nüüd just lõpetas doonorluse, sai üle kuuekümnene.

17. Kas sa oled doonoriks käima hakkamisest rääkinud sõprade/ tuttavatega?

a) Mida viimased on arvanud?

Jah, klassis oleme tohutult rääkinud, kogu aeg tahtsime minna, aga küll ühel ei ole aega, teisel hakkab paha. Just see torkamine. Kuid üks klassiõde lausa naudib, kui veenist võetakse verd. Aga ta ei ole minuarust käinud veel. Aga seekord saame me kõik kokku ja siis ma räägin sellest ja siis nad kindlasti tulevad. Need, kes on lubanud tulla. See on kättevõtmise asi ka ausalt.

b) Millised eelarvamused on olnud?

Ei. Ei

c) Kuidas oled neile vastanud?

18. Milliste argumentidega (ise loetleb 3 kõige olulisemat argumenti vereloovutuse kasuks) võiks veenda sinu tuttavaid doonoriks hakkama?

Noh, omal on hea enesetunne, eks ju. Siis see, et sa aitad teist inimest. Ja kolmandaks see, et enese tervisele on see kasulik.

19. Kui paljudel juhtudel on see õnnestunud?

20. Kas Eestis on doonorlus kui üks heategevuse vorme rohkem/vähem levinud kui arenenud heaoluühiskondades. Ja miks?

No ma ei tea tegelikult; ma ei tea kui palju Eestiski käib neid doonoreid. Aga üleval nägin, et enamus toole on ikka täis; ehk paar tooli oli võibolla tühi. Aga ma ei ole küll kuskil ajakirjanduses kuulnud, et keegi kurdaks, et teistes riikides on doonoreid vähe. Ma arvan, et neid jätkub, aga alati võiks rohkem olla.

2 doonor

Naine; eestlane; 25 aastane; Kõrgem haridus; Töötab eesti keele õpetajana; sissetulek rohkem kui 6000 netto; 7 aastat doonor; 5X verd loovutanud

1. Kuidas sa ennast tunned pärast vere loovutamist?

Mul ei ole ausalt öeldes vahet, kas olen andnud või mitte. Täpselt sama tunne on. Hästi.

2. Mis sulle tänases protseduuris meeldis/ ei meeldinud?

Mulle jäi see kord küll meelde, sest ma olen kogu aeg pedas andnud ja pedas on kogu aeg selline suhtumine olnud, et kui ma olen seal käinud, siis on kogu aeg selline tunne, et ma olen neile tülinaks olnud. Aga siin oli märksa soojem suhtumine. See oli positiivne.

Järjekorrad on ka, aga mul lihtsalt ei teki tahet sinna tagasi tulla. Seal olid paar inimest, kes on kohe meeles, et olid ebaviisaka suhtumisega.

3. Miks otsustasid just täna tulla verekeskusesse?

Mul tuli sõbrannaga jutuks, et mõlemad oleme nagu doonorid olnud, mina pole hästi mitu aastat käinud lihtsalt; et noh nagu uuesti koos sõbrannaga.

kingid

4. Millise kingituse valiksid tänutäheks vereloovutuse eest? (annan talle ise valiku)

Ma arvan, et ma võtaksin vist tassi; ilmselt selle (pelikaniga), sest punane mõjub kuidagi agressiivselt.

5. Miks just see?

a) Mida siin kujutatu sinu jaoks tähendab?

Mingis mõttes kindlasti, See annab nagu positiivse tagasiside, et see ei olnud nagu niisama;

b) Oled sa nõus seda eksponeerima?

Muidugi, kindlasti.

c) Reaktsioon teiste poolt?

Nojah, mina olen siiaaani võtnud rohkem toidupakke. Et ma neid esemeid ei ole eriti valinud. Kunagi küll sain selle rinnamärgid, aga ma ei ole seda küll kunagi kuskil niiviisi kandnud, et keegi oleks tulnud ütlema, et... Kui jutu sees oled maininud, siis on küll selline positiivne, et lahe, et oled doonor, peaks ka minema.

6. Mida arvad teistest kingitustest?

Mul ei ole mitte ühtegi sellist kaelapaela; aga samas on ta selline suht praktiline asi, et ta ei ole lihtsalt mingisugune kujukene, mille panen kapi peale ja siis hommikuti vaatan, et küll ma olen hea inimene, et ma saan seda nagu kasutada, et selles suhtes on nagu normaalne. See pastakas on ka lahe, toreda disainiga, koos selle sõnumiga, hakkad seda pastakat kohe teistmoodi käes hoidma, et sa näeksid seda või et teised näeksid, et olen hea inimene (naerab)

7. Mitmed kingid siin rõhutavad doonorlust kui heateo tegemist. Mida sina sellest arvad?

Ma arvan, et see on päris hea nõks, et mõjutada seda inimest verd andma. See mõjub nagu hästi positiivselt. Kui ta oleks selline neutraalne ilma igasuguse sildita, siis ta vist ei mõjuks niiviisi, aga just see silt, selline positiivne informatsioon, ma arvan, et see mõjub väga hästi, reklaamina võiks öelda.

Ka see 45 minutit elu eest on hea, et mitte mina olen parem või kehvem inimene, vaid ma olen saanud kedagi päästa. Mulle endale nagu mõjub rohkem.

Mingi sõnum peab igal juhul olema.

8. Palun loetle eri võimalusi heategevuseks (esimesed kuni viis, mis pähe tulevad?)

Kõikvõimalikud annetused, et mis näiteks on kodus üle jäänud või... mingi abitööd hooldekodus. Õpetajaks olemine (naerab).

Tänapäeval on vist üle tee laskmine ka heategu.

9. Kuidas veredoonorlus sinna loetletusse sobib/ ei sobi? Miks?

Muidugi sobib. See on otseselt seotud teise inimese elu päästmisega.

See on ka üsna anonüümne. Ma ei näe seda inimest pärast, kes võib-olla tänu minule ellu jäi.

Ta ei tule mulle isiklikult aitäh ütleva. Aga see ei sega.

Ma siiski mäletan, et aeg- ajalt on meedias olnud, kas mõnes isikusaates, artiklis või kuskil mujal seda, et tänatakse doonoreid, aga suhteliselt harva, võiks olla tihemini.

10. Doonorluse eripära teiste heategevusvormidega võrreldes?

(vt eelmine vastus) Isiklikult hea, samas anonüümne.

11. Kes on teie arvates need, kes heategevust teevad?

Täiesti tavaline inimene, ma ei usu, et tal peaks olema mingeid erilisi isikuomadusi. Neid on ikka täitsa seinast seina. Võib- olla vereandmise puhul võib olla see erinevus, et kui mul on

olnud mingi tuttav või sugulane, kes on pidanud vereülekannet saama, siis ma nagu kompenseerin seda. Mul ei ole seda olnud aga... See võib olla üks põhjus. See on ka muidugi hea nõks, et ülikoolides, seal kus on need rebased; seal on neil ka uus ja huvitav, et noh proovime ära, mis see on. Et puhtalt nagu eksperiment. Ma ei oleks muidu tulnudki.

Ma tean, et mingid sugulased olid mul ka doonorid. Nad olid juba enne, kui ma ülikooli läksin, aga see mind nagu eriti ei mõjutanud, kas nad olid või ei olnud. Et mis siis. Aga kui isiklikult sellepärast tullakse kooli, siis eks ma proovin ära. Siis võtsin ennast kohe niiviisi kätte.

12. Millist heategevust oled oma elu jooksul veel teinud? Miks?

Noh õpetan siin päevast päeva ja mõnikord lasen inimesi üle tee, käin vanaemal külas, koristan tuba mõnikord ja... (naerab). Kadrioru kasse söödan, teen tihastele toitu. Ma ise neid sihvkasid eriti ei armasta (naerab).

13. Kuidas sündis otsus hakata esmakordselt doonoriks (kes või mis mõjutas)?

Mul oli puhtalt see, mis ma enne ka rääkisin, et tuldi pedasse ja ma proovisin, et uus ja huvitav. Massipsühhoos mõnes mõttes, et kursuselt oli teisi ka kes tahtsid minna ja meil käis see Raul Mardi (vereteenistuse kontaktisik pedas) loengus agiteerimas ja ta oli selline suhteliselt koomiline kuju, et mõjus, et ma mõtlesin, et ma lähen ja vaatan, mis ta teeb seal. Mul meenub see, et ükskord käisin ma niiviisi verd andmas, et mul oli kõht tühi, et ma teadsin, et ma saan sealt toidupäki pärast. Oleme ausad (naerab).

14. Mis on see, mis sunnib sind aeg- ajalt verd andmas käima? Loetle viis kõige olulisemat põhjust tähtsuse järjekorras.

See on nagu tihaste söötmine- (naerab) nad juba arvestavad minuga ja kuidas ma jätan nüüd niiviisi pooleli. (tõsinedes) see on jah nagu mingi kohusetunne, vist. Et nii hea veri, mis ma teda ikka endale hoian.

See on ka minu arvates väga hea, et ma olen kuulnud, et inimestele saadetakse sõnumeid. See mõjub nagu hästi isiklikult ja suurem osa vist läheb ka tänu sellele.

See ka, et kui sul õnnetus juhtub, siis pole nagu imelik teise verd vastu võtta. Seda ka, et selle läbi ma saan nagu tunda, et ma olen kellelegi vajalik või et ma olen inimene suure i-ga. Et ma ei ela lihtsalt tühja.

15. Mis võiks olla see, mis motiveeriks sind veel tihemini verd loovutama?

Mina olen andnud verd vist rohkem sügiseti pigem, kuigi ilmastikutingimustest nagu eriti ei olene...

ei üle kahe korra aastas nagu... see on ikka paras ettevõtmine. Vajab natuke planeerimist. Üksi nagu ei viitsi, tahaks, et oleks keegi kaasas, kes sind toetab, kui sa ära minestad.

16. Mida lähedased arvavad?

Ma ei ole mitte ühegi inimese poolt tabanud sellist negatiivset tooni; pigem on selline imetus, või et lihtsalt väga tore, et sellega tegeled. Aga mul on ka väga palju selliseid tuttavaid, kes on öelnud, et ma olen ükskord andnud, et mul hakkas nii paha, et mina enam ei anna.

Mingit sellist suhtumist küll ei ole, et: imelik oled, et annad verd ka veel või?.

17. Kas sa oled doonoriks käimisest rääkinud sõprade/ tuttavatega?

b) Mida viimased on arvanud?

(vt eelmine vastus)

b) Millised eelarvamused on olnud?

Selliseid asju küll ei ole olnud, et ei ole kunagi käinud, aga arvan, et on halb verd anda. Pigem on olnud seda, et kutsu mind ka või ma olen liiga kerge või, et ma olin just haige... Kõik, kes on kindlalt ei öelnud on olnud need, kes korra käisid, oli paha ja enam ei tule lihtsalt, mitte sellepärast, et ma arvan, et see on vastik. Koos minemine on oluline põhjus. Eriti grupiga.

Ja mul oli üks sõbranna, kes ütles sedasi, et tema ühtegi kingitust ei taha, kuid kõik kes sünnipäevale tulevad peavad käima siin verd andmas. See on päris huvitav. Ma küll ei käinud seal sünnipäeval (naerab).

c) Kuidas oled neile vastanud?

18. Milliste argumentidega (ise loetleb 3 kõige olulisemat argumenti vereloovutuse kasuks) võiks veenda sinu tuttavaid doonoriks hakkama?

Hästi individuaalne, mõnele ütled puhtalt, et sa oled lihtsalt hea inimene siis... Need kes nagu vajavad sellist turgutust. Mõnele inimesele piisab sellest, et sa ütled, et see on nagu uus kogemus, et oleks huvitav proovida.

Ka oma kogemuse jagamine on oluline.

Samas see võib mõnikord olla täitsa selline rutiinist väljatulemine, et teeme täna midagi.

Teeme midagi teistmoodi. See on täitsa individuaalne.

19. Kui paljudel juhtudel on see õnnestunud?

Tähendab, mul nagu ei olegi vaja olnud kedagi veenda. Kui on kuskil seltskonnas olnud jututeemaks, siis seal on ikka keegi selline ees olnud, kes on käinud, et tal ei ole mitte midagi selle vastu, et uuesti minna. Igas seltskonnas on paar tükki.

Päris sellist tuttavat doonorit ka ei ole, kes iga mõne kuu tagant siin käiks (võimalikult maksimaalselt).

20. Kas Eestis on doonorlus kui üks heategevuse vorme rohkem/vähem levinud kui arenenud heaoluühiskondades. Ja miks?

Ma arvan, et meil on täpselt sama tase, sest mulle tuleb nagu kaheksakümnendatest meelde mingid pisikesed klipid televisioonist doonorluse kohta. Et mingid niisugused reklaami moodi asjad on olnud aastakümneid juba.

3 doonor

Mees; eestlane; 21 aastane; keskharidus; sõjaväes ajateenija; 180 kr kuus netto; Täpselt kolm aastat doonor; 13!!!X verd loovutanud

1. Kuidas sa ennast tunned pärast vere loovutamist?

Hästi. Alati tunnen hästi.

2. Mis sulle tänases protseduuris meeldis/ ei meeldinud?

No kunagi ei meeldi mulle passida niisama, oodata väga kaua. Rohkem mitte midagi, ülejäänud on kõik positiivne.

3. Miks otsustasid just täna tulla verekeskusesse?

Sellepärast, et mul sai aeg täis eelmine nädal. Ma tahan sada korda täis saada. Ja võimalikult kiiresti. Vähemalt sada korda.

kingid

4. Millise kingituse valiksid tänutäheks vere loovutamise eest? (annan talle ise valiku)

Šokolaad, loomulikult.

5. Miks just see?

Mulle maitseb šokolaad.

a) Mida siin kujutatud sinu jaoks tähendab?

Natuke midagi ikka tähendab, sest seda ei saa poest, esiteks. Seda antakse ainult neile, kes on verd andnud.

b) Oled sa nõus seda eksponeerima?

Jah. No kui seda šokolaadi poleks, siis ma võtaks selle paela; punase, sest sinine mul on juba.

c) Reaktsioon teiste poolt?

Seda, mis pael see on, seda on ju näha. Võõrad inimesed pole midagi küsinud, aga omad tuttavad ja sõbrad nagu teavad, et ma doonor olen. Pole nagu sellele tähelepanu juhitud.

6. Mida arvad teistest kingitustest?

See, et tegelikult ega mina siin kingituste pärast tegelikult ei käigi nagu... ma jätaaksin selle isegi vabalt võtmata, aga alati nad annavad nagu.

7. Mitmed kingid siin rõhutavad doonorlust kui heateo tegemist. Mida sina sellest arvad?

Väga viis asi. Kui nii väikese asjaga saab teha nii palju head, siis see on positiivne.

8. Palun loetle eri võimalusi heategevuseks (esimesed kuni viis, mis pähe tulevad?

No põhimõtteliselt ma ei ole mõelnud sellele. Ma olen keskendunud nagu verega heateo tegemisele. Et see on sihuke, mis ei võta tükki küljest ära.

9. Kuidas veredoonorlus sinna sobib/ ei sobi? Miks?

Ma arvan, et iga heategu on omamoodi hea. Ja ma ei võrdleks neid niimoodi. Heategu on heategu.

10. Doonorluse eripära teiste heategevusvormidega võrreldes?

(vt eelmine vastus)

11. Kes on teie arvates need, kes heategevust teevad?

Igal inimesel võib seda kunagi vaja minna. Ja kasvõi see, et ma verd käin andmas- ma mitte kunagi ei tea, mil mul endal või seda vaja minna. Siis oleks alati hea, kui keegi samamoodi mõtleks, et oleks alati võtta, näiteks.

12. Millist heategevust oled oma elu jooksul veel teinud? Miks?

13. Kuidas sündis otsus hakata esmakordselt doonoriks (kes või mis mõjutas)?

Kõigepealt uudishimust, et kas on valus.

Meil oli koolis keskkooli keskel doonoripäev nagu ja ma olin just eelmine päev saanud 18. ja, siis mõtlesin, et miks mitte, lähen proovin ära ja ei olnud midagi hullu.

14. Mis on see, mis sunnib sind aeg- ajalt verd andmas käima? Loetle viis kõige olulisemat põhjust tähtsuse järjekorras.

Mis mind sunnib või?

No endal on hea enesetunne peale igat korda. Siis on see, et tervis on nagu pidevalt kontrolli all, et nii kui midagi oleks, siis avastataks kohe nagu. Et ega kui ma verd ei annaks ega ma ei käiks ju arsti juures ka siis ja ei teakski, kui mingi jama oleks näiteks. Siin tuleb see kohe välja.

15. Mis võiks olla see, mis motiveeriks sind veel tihemini verd loovutama?

(muigab) einoh. Kõige pikem vahe on nagu kolm kuud olnud. Tegelikult ma käiks tihemini, kui ma saaks, aga kahjuks ei ole see võimalik. Käiks, aga ei saa.

16. Mida lähedased arvavad?

Positiivselt, ise nad eriti ei kipu, aga mind nagu toetavad.

17. Kas sa oled doonoriks käimisest rääkinud sõprade/ tuttavatega?

Ja. Ma olen päris paljud endaga kaasa vedanud ja nad on samamoodi doonorid.

c) Mida viimased on arvanud?

b) Millised eelarvamused on olnud?

Loomulikult on olnud eelarvamusi. Et on valus.

c) Kuidas oled neile vastanud?

Et see ei ole üldse hull ja ei olegi hull.

18. Milliste argumentidega (ise loetleb 3 kõige olulisemat argumenti vere loovutuse kasuks) võiks veenda sinu tuttavaid doonoriks hakkama?

No, et teistele head teha, seda ütleksingi. No see on kindlasti kõige olulisem.

19. Kui paljudel juhtudel on see õnnestunud?

No mul ei tule praegu väga ette, et oleks pidanud kedagi veenma hirmsasti. Aga minu kutse peale on tulnud küll ja päris kergesti; ei ole pidanud eriti pinda käima. Lihtsalt ütled, et davai tule kaasa ja nii ongi.

20. Kas Eestis on doonorlus kui üks heategevuse vorme rohkem/vähem levinud kui arenenud heaoluühiskondades. Ja miks?

Tegelikult mul on mulje jäänud, et vist on vähem levinud. Et inimesed nagu kardavad seda veits. Jah, et see hirm valu ees, et see ei ole just mingi pisike süstal, mis veeni lükatakse, see on ikka paras toru ju. (naerab). Et põhivärk ongi just see, mida kardetakse.

4 doonor

Mees; eestlane; 33 aastane; keskharidus; Töötab ehitajana; üle 6000 netto; 12 a doonor; ligi 30X verd loovutanud

1. Kuidas sa ennast tunned pärast vereloovutust?

Kuule, viimase peal, väga hea.

2. Mis sulle tänases protseduuris meeldis/ ei meeldinud?

Kuule, midagi ei olnud erinevat. Mina ei tea. Põhimõtteliselt mulle meeldib anda ja vahet ei ole.

3. Miks otsustasid just täna tulla verekeskusesse?

Aaa, kuule mulle helistati. Ja noh kui mind on välja kutsutud, siis ma ei ole ära öelnud, kunagi kui mul ikka vähegi aega on.

kingid

4. Millise kingituse valiksid tänutäheks vereloovutuse eest? (annan talle ise valiku)

Tead, mul on need kruusid olemas kõik; ma võtaksin paela (naerab). Ma võtaks selle tumesinise (olen hea inimene).

5. Miks just see?

Ma ei oska sulle öelda; see meeldib mulle. Värv ja ei paista nii silma ja.

a) Mida siin kujutatud sinu jaoks tähendab?

b) Oled sa nõus seda eksponeerima?

Muidugi.

Ja kruusid on kõik mul kasutuses kodus. Mul on niuksed (punased) ja kõrgemad ka veel nagu vaasi moodi. Üks punane, üks roheline. Aga sihukese lõhkus poiss ära (pelikaniga), täpselt

pooleks ja ma liimisin ta ukse kohale ja mul on seal lilled sees. Pilt ja sang jäid alles. (muheleb).

c) Reaktsioon teiste poolt?

Einoh küsivad jah, aga kodus mul nagu kõik teavad kust need kruusid tulevad. Mul kodus ei käi eriti külalisi, aga need, kes käivad, need käivad suurem osa ise ka siin.

6. Mida arvad teistest kingitustest?

Ei no vägevad on, mis siin arvata. Sobivad igati.

7. Mitmed kingid siin rõhutavad doonorlust kui heateo tegemist. Mida sina sellest arvad?

Ma arvan, et see aitab asjale kaasa. Mulle nad meeldivad küll igal juhul.

8. Palun loetle eri võimalusi heategevuseks (esimesed kuni viis, mis pähe tulevad?)

Ei oska öelda niiviisi. Ei ole mõelnud selle peale, eriti, ausalt öeldes.

9. Kuidas veredoonorlus sinna sobib/ ei sobi? Miks?

10. Doonorluse eripära teiste heategevusvormidega võrreldes?

11. Kes on teie arvates need, kes heategevust teevad?

Ma ei usu, et nad on mingid erilised. See tuleb nagu iseenesest võibolla. Ma kunagi väga ammu hakkasin käima sellepärast, et töö juurest vaba päeva saada. Aga nüüd olen nii ära harjunud sellega, et... (naerab)

12. Millist heategevust oled oma elu jooksul veel teinud? Miks?

13. Kuidas sündis otsus hakata esmakordselt doonoriks (kes või mis mõjutas)?

Ma käisin esmakordselt verd andmas üldse sõjaväes, Ukrainas ja siis me saime selle päeva vabaks, mil me käisime pluss järgmise ja veel ka puhkusele ühe päeva lisaks.

14. Mis on see, mis sunnib sind aeg- ajalt verd andmas käima? Loetle viis kõige olulisemat põhjust tähtsuse järjekorras.

Ma ei tea isegi. Mulle meeldib lihtsalt, tahaks. Kutsutakse ja tunnen, et on vaja minna, organism nõuab täitsa.

15. Mis võiks olla see, mis motiveeriks sind veel tihemini verd loovutama?

Ma annan isegi tihedalt, võimaluste piires. Mul ei ole kogu aeg aega ka, aga kui on võimalik, siis ikka käin.

16. Mida lähedased arvavad?

No see on täitsa normaalne. Hea on suhtumine.

17. Kas sa oled doonoriks käimisest rääkinud sõprade/ tuttavatega?

Olen küll, aga ma ei mäleta mida. Ega see igapäevane jutt nagu päris ei ole. Ma olen kaasa kutsunud vahest, kui ma tulen siia. Olen paar tükki ikka siia vedand. Pärast käivad ise.

d) Mida viimased on arvanud?

b) Millised eelarvamused on olnud?

Eelarvamustega inimesi ei ole kohanud.

c) Kuidas oled neile vastanud?

18. Milliste argumentidega (ise loetleb 3 kõige olulisemat argumenti vereloovutuse kasuks) võiks veenda sinu tuttavaid doonoriks hakkama?

Oi, ma ei oskagi sulle öelda. No see, et on parem tunne, hulga kergem kohe ju.

Vot mul üks klassivend on nii, et tuleb annab vere ära, on kohe poole lihtsam olla (naerab)

19. Kui paljudel juhtudel on see õnnestunud?

20. Kas Eestis on doonorlus kui üks heategevuse vorme rohkem/vähem levinud kui arenenud heaoluühiskondades. Ja miks?

Vot ei tea üldse. Ma arvan, et ei ole rohkem levinud.

5 doonor

Mees; eestlane; 27 aastane; keskharidus; Töötab ehitajana; Rohkem kui 6000 netto; 3 aastat doonor; 8X verd loovutanud

1. Kuidas sa ennast tunned pärast vereloovutust?

Ühtemoodi on kogu aeg tunne. Ei ole kehvemaks ega paremaks läinud.

2. Mis sulle tänases protseduuris meeldis/ ei meeldinud?

Ei. Mitte mingit moodi. Ainus variant, et kolmas korras oli, ainuke vahe, muidu oli kogu aeg teisel korrasel. Aga mind see ei häiri, minu poolest võib kasvõi õues anda.

3. Miks otsustasid just täna tulla verekeskusesse?

Täna oli vaba aega. Et see sõltub vabast ajast ka. Kuda juhtub nii tuleb. Muidu eelmine aasta käisin ma iga kahe kuu takka ikka. Nii tihti, kui võimalik.

kingid

4. Millise kingituse valiksid tänutäheks vere loovutuse eest? (annan talle ise valiku)

Ma arvan, et ma pigem võtaks kruusi. Selle südamega.

5. Miks just see?

Pilt on ilus. Kuna mul on neid kruuse juba igasuguseid, siis... praegu on nagu iga pereliikme kohta üks kruus olemas. Neljaliikmeline pere.

a) Mida siin kujutatu sinu jaoks tähendab?

See ongi see, et kuda ma sulle seletan seda, siis nüüd... no vaatad peale. Esiteks punane-punane on vere värv. Teiseks siin kirjutatakse, et sind tänatakse selle eest. Südamlik tänu, süda ja...

b) Oled sa nõus seda eksponeerima?

Muidugi olen, miks ma ei ole, näed (näitab mobiilipaela, tumesinist)... ja kodus on meil igapähe eraldi pildiga kruus ja igapähe joob sealt. Ja ongi kohe kõigil inimestel oma kruus. Oma doonorikruus.

c) Reaktsioon teiste poolt?

Ei noh, mis tal ikka küsida, et noh käid verd andmas ja, einoh mis seal ikka küsitakse, et teinekord natuke uuritakse, et kuda on kas on valu või; sest mul endal ka kui ma esimest korda läksin, siis oli seal verebuss, ja siis mul oli ka nagu, et kuna vene aeg, aastaid tagasi, võeti nende žilettidega (näpu otsast). Minu poolest võta verd kasvõi kaela pealt, aga jäta näpp rahule. Et selles suhtes ma pelgan seda. Et tuleb žiletiga kallale. Praegugi on väike pelgus sees. Muidu mul pole selle vastu midagi, las torgivad.

6. Mida arvad teistest kingitustest?

Normaalsed. See, mis keerates punane ja vilgub, see võib olla isegi kasulik, et on pimedas nähtav.

7. Mitmed kingid siin rõhutavad doonorlust kui heateo tegemist. Mida sina sellest arvad?

No muidugi on heateo tegemine. Ega ma selle paki pärast ei tulegi siia tegelikult, aga kui antakse, siis täna võtsin mett, näiteks. Lapsed saavad meesaia teha. Ühe korra ma viisin, paar päeva oli ja oligi korras.

8. Palun loetle eri võimalusi heategevuseks (esimesed kuni viis, mis pähe tulevad?)

No see üks asi on annetus, eks. Samamoodi me ka nagu mõnes mõttes annetame, onju. Lihtsalt heategu on ka siin muidugi näiteks, et naaber aitab naabrit. Noh maainimesed on niisugused. Kuna ma ise ka maainimene, siis maainimesed nagu aktsepteerivad seda rohkem. Linnainimesed on rohkem igäiks iseenda eest. Minul on niisugune arusaam. Aitäh eest ei tee neist keegi. Eluaeg ise maamees olnud.

9. Kuidas veredoonorlus sinna sobib/ ei sobi? Miks?

No aga verd on vaja. Teinekord on mul omal võib juhtuda, mis iganes. Siia maani ei ole juhtunud, aga võib juhtuda.

10. Doonorluse eripära teiste heategevusvormidega võrreldes?

11. Kes on teie arvates need, kes heategevust teevad?

Pigem arvan, et need on sellised kaastundlikud inimesed. Rikkad annetavad sellepärast raha, et nendel on seda. Teinekord annetavad. Mitte kõik.

Vaesed ei saa raha annetada, sest neil seda pole. Noh sellepärast ongi, et käsi peseb kätt ja niimoodi.

12. Millist heategevust oled oma elu jooksul veel teinud? Miks?

Ennekõike on see teiste abistamine. On see, siis moraalne või füüsiline või... kui keegi on hädas, siis ikka aitan. Kas, siis suunad teda siia- sinapoole või siis üldse füüsiliselt või.

13. Kuidas sündis otsus hakata esmakordselt doonoriks (kes või mis mõjutas)?

Esmakordselt läksin mina doonoriks, kuna hakkas sadama. See oli Tapa linna päevadel. See buss oli. Olime perega seal ja siis vihmavarju oli vaja minna ja mis siis ikka mõtlesin, et lähen proovin ära. Muidu need suured süstlad hirmutasid, kuna maal nimetatakse lehmasüstaldeks neid. Suured, suured, jämedad ikka. Ega neid igäüks ikka ei taha, et teda torkima tullakse. Aga kuna hakkas sadama, siis mõtlesin, et lähen vaatan ja proovin ära. Aga ei olnudki hullu. Siis läks paar aastat mööda ja hakkasin siin uuesti käima sõbraga koos. Noh, et tema tegi tattoo, siis ta nüüd aasta aega ei tohi.

14. Mis on see, mis sunnib sind aeg- ajalt verd andmas käima? Loetle viis kõige olulisemat põhjust tähtsuse järjekorras.

Ei sunni midagi. Oma vabast tahtest. Just selle põhimõttega, et annad osa verd ära ja organism toodab juurde. See on nagu verepuhastus. Et ta on nagu füüsiliselt kasulik. Ja teine asi on see, et ma muidugi mingi patune inimene eriti ei ole aga kui juhuslikult kuskilt oled saanud mingi haiguse, siis verega tehakse igasugused testid ja sulle antakse teada. Noh ütleme, et ei tea, kas neid vähke, särke võtavad, aga üldse need suuremad haigused, et kui midagi on, siis kohe helistatakse ja suunatakse.

15. Mis võiks olla see, mis motiveeriks sind veel tihemini verd loovutama?

Isegi loovutan tihedalt. Nii tihedalt, kui saan (muheleb). Minu poolest kasvõi iga nädal.

16. Mida lähedased arvavad?

Täitsa positiivselt.

17. Kas sa oled doonoriks käimisest rääkinud sõprade/ tuttavatega?

Olen ikka. Paar tükki on siiagi veetud.

e) Mida viimased on arvanud?

b) Millised eelarvamused on olnud?

Üks tuttav oli, et ta nagu kartus oli alguses, et see protsess läks tema jaoks liiga pikale. See registreerimine ja muu. Ta ütles, et oleks teadnud poleks tulnudki. Ma ütlesin, et järgmine kord on palju lihtsam, sups ja valmis kõik. Alguses ju uuritakse/ puuritakse kõik ja; a noh elab üle. Jah noh ja, et suur nõel ja valus ja

c) Kuidas oled neile vastanud?

Aga selle jaoks ütled, et vaata ja mõtled mujale ja mõtled millestki muust. Esimest korda oli ka nii, et vaatasin, kuidas nõel sisse torgatakse. Siis oli ka niimoodi (vilistab ja keerutab pead) võttis nõksukese virvendama. Järgmine kord oled targem, siis ei vahi ja siis pole hullu.

18. Milliste argumentidega (ise loetleb 3 kõige olulisemat argumenti vereloovutuse kasuks) võiks veenda sinu tuttavaid doonoriks hakkama?

Esiteks ma arvan, et annad sina verd, järgmine kord on sul vaja ja, siis antakse sulle ka. Kui doonoreid pole, siis polegi verd ju. Tervisele kasulik. Puhastab ja... see vist ongi see. Aitad teisi ja seesamane värk ka, et hoiad oma tervisel silma peal. Ja see ka, et kui ei helistata, siis on kõik korras.

19. Kui paljudel juhtudel on see õnnestunud?

Jah mõnel korral on õnnestunud.

20. Kas Eestis on doonorlus kui üks heategevuse vorme rohkem/vähem levinud kui arenenud heaoluühiskondades. Ja miks?

Ma arvan, et rahva poolt vähem, sest mujal Euroopas on rahvast rohkem, aga nagu näed, et ega rahvast ei ole murdu. Järelikult keskmine, sest siin ju pidevalt reklaamitakse, et vajatakse verd. Järelikult on alareklaamitud. Et vajatakse kogu aeg, vajatakse ja vajatakse.

No ehk sellepärast, et inimesed on tööl kogu aeg. Verekeskus on täna avatud kella seitsmeni. Noh, inimene tuleb kuue või seitsme aeg töölt, ta ei jõua. Ja teiseks ehk paljud tahavad iga asja eest midagi saada. Selle väikese paki pärast nad ei tulegi siia.

Noh ja ikka aetakse seda pildiga paberit taga ja miks ma pean? Ei viitsi ja samas on verekeskusi väga vähe. Näiteks mina olen Rakvere kandist pärit. Seal noh käib aeg-ajalt, aga igas linnas võiks olla. Kui mul on see vaba aeg ja kaks kuud on möödas, siis ma läheks ja annaks hea meelega seal. Aga ma ei saa anda. Ma pean selle jaoks Tallinnasse tulema. See on jälle finantsiliselt mittesobiv. Paljud inimesed tahaks anda, aga hakka nüüd siia Tallinnasse tulema.

6 doonor

Naine; eestlane; 20 aastane; keskharidus; Õpib ülikoolis ja töötab Eesti ühispangas spetsialistina; Rohkem kui 6000 netto; Täpselt 1 aasta doonor; 2 X verd loovutanud

1. Kuidas sa ennast tunned pärast vere loovutamist?

Hästi. Täitsa normaalne, mitte mingit vahet ei ole.

2. Mis sulle tänases protseduuris meeldis/ ei meeldinud?

Ei olnud vahet. Mitte mingisugust. Ma ei oska nagu öelda, kui sa oled kaks korda andnud, siis... mingit vahet ei ole.

3. Miks otsustasid just täna tulla verekeskusesse?

Sellepärast, et koda tuli ja kuna see oli minu idee üldse alguses seda päeva teha, siis ei saa ju ometi tulemata jätta. Ma teen sellist päeva sellepärast, et teistel inimestel on seda vaja ja kui mul on võimalus kedagi aidata, siis miks mitte.

kingid

4. Millise kingituse valiksid tänutäheks vere loovutuse eest? (annan talle ise valiku)

See (kruus 45 min elu eest)

5. Miks just see?

Kirja pärast.

a) Mida siin kujutatu sinu jaoks tähendab?

45 minutit oma elust ära anda selle jaoks, et keegi teine elu saab; see on väga väike aeg oma elust ära anda nagu. Värv ei ole vahet; küsimus on just sõnumis, sest kui sa värvi kohta küsid siis see kruus meeldib mulle värvi poolest rohkem (punane südamega)

b) Oled sa nõus seda eksponeerima?

jah

c) Reaktsioon teiste poolt?

Ma ei tea, märgi ma kaotas ära. Keegi ei ole saanud märgata minu juures verekeskusega seotud asja, kuid enamus teavad, et ma olen doonor. Nad arvavad, et see on hea. Ja mitte ainult arvavad, et see on hea, vaid teinekord tahavad kaasa ka tulla.

6. Mida arvad teistest kingitustest?

Täitsa okeid.

7. Mitmed kingid siin rõhutavad doonorlust kui heateo tegemist. Mida sina sellest arvad?

See on heategu. Ma arvan, et ükski doonor ei käi verd andmas selleks, et mingit kingitust saada. Pigem ongi see, et küsimus on selles heateos.

8. Palun loetle eri võimalusi heategevuseks (esimesed kuni viis, mis pähe tulevad?)

Annetused on kõige populaarsemad. Asjade ja raha näol, mida iganes. Siis võibolla lihtsalt abistada kedagi. On ju näiteks inimesi, kes käivad vanainimestel kodus abiks täitsa vabatahtlikult. Siis erinevad üritused, mis on suunatud näiteks puuetega inimestele, et neile raha koguda või lihtsalt nende jaoks teha üritust, et neil parem oleks. Mitmed erinevad võimalused. Kuidas iganes.

9. Kuidas veredoonorlus sinna sobib/ ei sobi? Miks?

Täiesti sobilik. Täpselt samamoodi annetus ja ütleme, et heategu on vajalik. Ükskõik, siis mille näol.

10. Doonorluse eripära teiste heategevusvormidega võrreldes?

No veri on ikkagi olulisem ju kui raha. Selles suhtes, et sul võib ju raha olla, et kui sul verd ei ole, siis ega seda raha inimesele sisse ei topi. Et tihtipeale võib see veri mõnele inimesele elu maksta. Sul võib kallis tehnika käes olla. Kui sul seda verd talle sisse pumbata ei ole, siis on kõik.

11. Kes on teie arvates need, kes heategevust teevad?

12. Millist heategevust oled oma elu jooksul veel teinud? Miks?

Rahalist ja siis abistamas käinud. Lihtsalt aidanud.

13. Kuidas sündis otsus hakata esmakordselt doonoriks (kes või mis mõjutas)?

Tegelikult see otsus sündis juba enne eelmist korda, sest üks kord on mind tagasi saadetud. Et kõigepealt tahtsin ise tulla ja siis oli üks tuttav, kes ütles, et oh, et lähme. Koos tulime. Tema käest võeti ja minult ei võetud.

Ja idee iseenesest on selles, et mul ühel lähedasel oli kunagi verd vaja, kui ma ise veel laps olin ja sellest ajast nagu mäletad, et mis tunne on kui on vaja ja ei ole kusagilt võtta.

14. Mis on see, mis sunnib sind aeg- ajalt verd andmas käima? Loetle viis kõige olulisemat põhjust tähtsuse järjekorras.

Esiteks see on nagu nii väike panus, mis võib tulevikus kellelgi nii oluline olla. Minu poolt on see väike panus, mis mõnele teisele võib väga suur olla, et ta saab seda verd kunagi. Ja see ei võta mul tükki küljest ära, et miks mitte, kui ma suudan kellegi elu päästa ja selle inimese lähedasele heameelt valmistada. Et hea sõber või ema/ isa jäid sellepärast ellu, et oli võimalik kasutada minu verd.

15. Mis võiks olla see, mis motiveeriks sind veel tihemini verd loovutama?

16. Mida lähedased arvavad?

17. Kas sa oled doonoriks käimisest rääkinud sõprade/ tuttavatega?

Ja ikka

f) Mida viimased on arvanud?

Kes just verd ei karda, siis need arvavad, et peaks ise ka minema.

b) Millised eelarvamused on olnud?

Ei. Mitte kordagi. Ei tea, ei ole mitte ühtegi korda märganud mingeid eelarvamusi
Aaaa, no on mingi grupp inimesi, kes lihtsalt kardavad verd ja neist ei saa tahes tahtmata doonoreid. Mul paar tuttavat on olnud, kes on siin isegi käinud, aga panevad pildi taskusse ja nendega pole midagi teha.

c) Kuidas oled neile vastanud?

18. Milliste argumentidega (ise loetleb 3 kõige olulisemat argumenti vereloovutuse kasuks) võiks veenda sinu tuttavaid doonoriks hakkama?

See, et see annetatud veri võib päästa ainult mitte kellegi teise elu, vaid see võib tulevikus olla ka sinu enda elu, siis mis kellegi teise verega päästetakse.

Siis. Iga inimene peab tegema oma elus midagi head ja see on nagu kõige lihtsam viis teha midagi kasulikku ja head. Ja kolmandaks... võid töölt vaba päeva võtta poolenisti kui siia tuled (naerab). Et need, kes tööd teha ei viitsi tulgu ja andku verd.

19. Kui paljudel juhtudel on see õnnestunud?

Ja. Olen veennud veredoonoriks hakkama ja on ka õnnestunud. Jah, et tule lähme proovima, et tule ja katseta ses suhtes, et kaotada ei ole iseenesest midagi.

20. Kas Eestis on doonorlus kui üks heategevuse vorme rohkem/vähem levinud kui arenenud heaoluühiskondades. Ja miks?

Ma ei oska ses suhtes üldse võrreldagi, sest mingit infot välismaalt nagu ei ole.

Et on vähem? See on natuke nagu rahva suhtumise küsimus. Meil ei ole nagu seda suhtumist.

Et miks mina peaksin nüüd tulema? Et mis nüüd siis mina, et kindlasti on kellelgi teisel parem ja ebameeldiv on ehk kellegi, et tullakse ja torgitakse. Pannakse nõel sisse ja veri jookseb välja, et ei pruugi mulle sobilik olla ja võib-olla ei ole mina sobilik ja ebameeldiv kui tagasi sadetakse ja noh sellised probleemid. Eestlane on suhteliselt kompleksne ses suhtes.

Lisa 4

Mittedoonoritega tehtud intervjuude transkriptsioon

***Mittedoonori küsimustik* (4 intervjuud)**

(esitan küsimusi ja näitan kingitusi)

Sissejuhatus ja loa küsimine

1 mittedoonor

Mees; eestlane; 27 aastane; Põhiharidus; Töötab Ööklubi direktorina; 10 000 netto ja enam

1. Mida sa oled kuulnud veredoonorlusest?

Las ma mõtlen. Tasuta saab nänni. No mingit šokolaadi ja selliseid asju. Ja kasu on ka sellest; no ja raadioreklaami olen kuulnud ka sellest.

2. Kustkohast või kelle käest kuulsid sa doonorluse kohta infot esmakordselt?

Raadiost vist; pane, et raadiost. Verd oli vaja; siis öeldi raadiost, et verd on vaja.

3. Kes on sinu arvates veredoonorid?

Inimesed;fanaatikud. No on ju omamoodi fännid, kui verd annavad. Iga ilmaga annavad.

4. Miks nad verd loovutavad?

Ei noh; neil on vist mingi kohusetunne, kui kogu aeg annavad. Tahavad teisi inimesi aidata.

5. Miks sina ei ole verd loovutanud?

Mult ei võeta. Keegi ei taha. Minult ei saa jah.

6. Mis sind võiks motiveerida verd loovutama, kui sa saaksid seda teha? Loetle viis kõige olulisemat põhjust.

Kui vaja, siis ma annaks. Kui väga otsas oleks. Reklaami peab tegema. Niisama ma küll sinna ei läheks.

kingid

7. Missugune verekeskuse kingitus sulle kõige rohkem meeldib? Miks?

(vilkuv ehe kirjaga doonor). Vilgub. Ja ilus on. Näed siin on kirjas doonor. Väga hea reklaam. Iga teine tahab seda saada vist.

8. Mitmed kingid siin rõhutavad doonorlust kui heateo tegemist.

Mida sina sellest arvad?

Mitte midagi ei arva. Inimene võib niisama ka verd anda. Ei pea olema mingit teksti. Kui vaja- tuleb anda ja kui ei ole vaja, siis ei anna (naerab).

9. Palun loetle eri võimalusi heategevuseks (esimesed kuni viis, mis pähe tulevad?)

Oi. Saab lapsi aidata, onju. Nii mul ei tulegi rohkem meelde. Noh, igasuguseid võimalusi on. Annetamisega on nii, et kui sa päris otse saad raha anda, aga muidu on see ka päris nõme. Kui annad otse, siis jah, aga kohe kui tulevad igasugused vahendajad ja muu, siis on mõttetu.

10. Kuidas veredoonorlus sinna sobib/ ei sobi? Miks?

Normaalselt sobib.

11. Doonorluse eripära teiste heategevusvormidega võrreldes?

Inimeste päästmine, konkreetselt.

12. Kes on sinu arvates need, kes heategevust teevad?

Ma ei oska öelda. Oleneb sellest, kas keegi tahab raha teenida või ei taha.

13. Millist heategevust oled oma elu jooksul veel teinud? Miks?

Invaliididest lastele korraldasin ükskord ürituse. Otsene kasu oli vähemalt asjast. Vahendajat ei olnud. Konkreetselt neile.

14. Oled sa arutanud oma tuttavatega veredoonorluse teemadel?

Jah ühe sõbraga, kes oli doonor vist midagi olen.

15. Mis on sinu arvates põhjuseks, et Eestis nii vähe inimesi verd loovutab?

Ei tea

16. Üsna levinud hirm on, et vereannetuse käigus võib saada mõne nakkushaiguse (nt AIDSi)? Mis sa sellest arvad?

Ebaloogiline. Ei arva midagi.

17. Üsna levinud hirm on, et vereannetus on valuline protsess, ebameeldiv? Mis sa sellest arvad?

Vale.

18. Üsna levinud hirm on, et inimesed ei sobi oma tervise tõttu veredoonoriteks? Mis sa sellest arvad?

Jah, ei sobigi; nagu näiteks minagi.

19. Kas Eestis on doonorlus kui üks heategevuse vorme rohkem/vähem levinud kui arenenud heaoluühiskondades. Ja miks?

Vähemlevinud. Eestis ei viitsi keegi anda seda verd. Pole huvi inimestel, no ei viitsi. Tegemisi, tööd nii palju ja raha nii vähe ja pinge on inimestel nii suur, et keegi ei viitsi sellega tegeleda. Kui väga vaja, siis on teatud hulk inimesi, kes annavad; kes on kohusetundega fanaatikud.

2 mittedoonor

Naine; eestlane 33 aastane; kõrgem haridus; töötab peaspetsialistina valitsusasutuses; üle 6000 netto

1. Mida sa oled kuulnud veredoonorlusest?

Vahel pannakse kuskile telgid, kutsutakse inimesi verd andma; mind on ka kutsutud, ma ei ole läinud. See küll aitab inimese elu päästa õnnetuse puhul. Saab vere nõ tagasi panna. Veel, et verd anda saab regulaarselt; võib-olla kuskil haiglates? Jah, pigem haiglates. Seda ka, et verd on alati puudu.

2. Kustkohast või kelle käest kuulsid sa doonorluse kohta infot esmakordselt?

Nägin e-maili listiuudist „Tulge verd andma“. Minu ema on ka verd andnud ja tema on rääkinud.

3. Kes on sinu arvates veredoonorid?

Tavalised inimesed; seda verd ju kontrollitakse. Siis vist igäüks ei sobi. Mingitesse mõõtudesse peab ta ka mahtuma. Kaal jne. terved inimesed. See vere andmine on ka doonorile kasulik- toimub verevahetus.

4. Miks nad verd loovutavad?

Ma arvan, et nad on head; nad aitavad.

5. Miks sina ei ole verd loovutanud?

Mulle ei meeldi, kui mind torgitakse. Ma ei usu üldse kaasaegsesse meditsiini. Ma oma peret ravin ka maarohtudega, mitte tablettidega. Ainult eluohtliku seisundi puhul võiks meditsiiniliselt sekkuda. Ja veel. Mida vähem inimestelt midagi ära võetakse (ka verd), seda parem. (mõtleb) Kuid ma kindlasti tahan, et minule verd antaks või vahetataks. Mingi raske õnnetuse puhul.

6. Mis sind võiks motiveerida verd loovutama?

Ma ise annaksin ka, kui minu poole isiklikult pöördutaks või kui on õnnetus juhtunud lähedasega- lapsega... või ükskõik kellega.

Kingid

7. Missugune verekeskuse kingitus sulle kõige rohkem meeldib? Miks?

See tass pelikaniga (kirjaga „Olen uhke, päästsin inimese“) ja ka vilkuv kaelapael (kirjaga „doonor“), sest lapsed oleksid sellest vaimustatud- annaks selle lapsele. Punane tass on ehk liiga pealetükkiv. Mulle tekitab pelikan huvi, kujundus sobib. Mismoodi on pelikan verega seotud? Huvitav.

8. Mitmed kingid siin rõhutavad doonorlust kui heateo tegemist.

Mida sina sellest arvad?

Ma arvan, et see on hea, et see tuletab meelde, et ta on heateo teinud. Me oleme ju muidu enese suhtes nii kriitilised. Šokolaad on ka tore. See ju turgutab. Et mina andsin nagu midagi ära ja saan nüüd tagasi miskit magusat.

9. Millist heategevust oled oma elu jooksul veel teinud? Miks? Loetle eri võimalusi.

Viimati andsin 100 kr veeuputuses kannatanutele. Vahel olen raha annetanud ka telefoni kaudu. Raha ja asju olen ostnud lastekodudele, siis kui see kampaania oli. Mind eriti häirivad näljas lapsed. See on sisemine tung, ma tahan, et inimesed oleksid õnnelikud. Kui ma näen, et ma saan aidata, siis ma aitan. Täiskasvanud saavad ju hakkama, aga lapsed ju mitte. Neid peab ikka aitama. Ma üldse arvan, et... (mõtleb) Miks ma teen heategevust? Leian, et ühiskond on tervik, mille osaks on nii tugevad, rikkad ja ilusad kui ka vaesed, haiged ja väetid. Leian, et inimesed, kellel läheb vaimses või tervise või materiaalses mõttes paremini, peaksid aitama endast nõrgemaid. Kui mõni rikas väidab, et ise nägin vaeva ja ise ka kulutan, siis see pole õige. Tuleb aru saada, et kõikidel inimestel pole kunagi võrdseid võimalusi. Näiteks laps sünnib joodikute peres ja kui ta sealt kuskile välja ronib, siis see on ime. Ja kui me ei aita endast nõrgemaid, siis kannatame ise selle läbi. Kui mingi osa ühiskonnast jääb

maha, siis tuleb see meile tagasi varguste, vägivalla ja muuga. Sellised võimalused tulevad nagu esimesena pähe..

10. Kuidas doonorlus sinna sobib?

Ikka sobib, aga minu jaoks ei ole ta nii otseselt tunnetatav. Jääb kaugeks.

11. Doonorluse eripära teiste heategevusvormidega võrreldes?

See ei ole minu jaoks nii isiklikult tunnetatav kui muud.

12. Kes on sinu arust need inimesed, kes heategevust teevad?

Need on need, kes õrnahingelised, ise rohkem kannatanud, emotsionaalselt tundlikud.

Inimesed, kel ise on raske olnud, need saavad lihtsamalt aru ja on nõus aitama.

13. Oled sa arutanud oma tuttavatega veredoonorluse teemadel?

Olen arutanud, nad on ka kaasa kutsunud; viimane kord ka peaaegu oleks läinud, aga... aega ei olnud.

14. Mis on sinu arvates põhjuseks, et Eestis nii vähe inimesi verd loovutab?

Õnnetused teistega jäävad kaugeks- kuniks ei juhtu midagi sinu lähedasega. Kui lähedastega midagi juhtuks, siis nad kindlasti aitaksid.

15. Üsna levinud hirm on, et vereannetuse käigus võib saada mõne nakkushaiguse (nt AIDSi)? Mis sa sellest arvad?

Ma ei karda nakatuda, ma arvan, et nakatumine on saatuse küsimus. Mine tea- ehk saabki nakatuda- ei ole tähtis. Tegelikult ma arvan, et ei ole võimalik nakatuda.

16. Üsna levinud hirm on, et vereannetus on valuline protsess, ebameeldiv? Mis sa sellest arvad?

Seda ma usun, ma ka ise arvan samamoodi. Ma ei karda valu, kuid kunagi ühe operatsiooni ajal, kui arst mulle kanüüli pani, siis ta torkas korduvalt veresoone seinad läbi. Valus oli, veri kogunes naha alla ja käsi oli mitu nädalat koledasti sinine...
Parem, kui ei torgitaks.

17. Üsna levinud hirm on, et inimesed ei sobi oma tervise tõttu veredoonoriteks? Mis sa sellest arvad?

Jah. Võib küll olla

18. Kas Eestis on doonorlus kui üks heategevuse vorme rohkem/vähem levinud kui arenenud heaoluühiskondades. Ja miks?

Ei tea. Ausalt (naeratab)

3 mittedoonor

Naine; venelane; 26 aastane; Keskhariidus; Töötab teenindajana; vähem kui 6000 netto

1. Mida sa oled kuulnud veredoonorlusest?

Palju olen kuulnud. Ma tean, mis on veredoonorlus.

2. Kustkohast või kelle käest kuulsid sa doonorluse kohta infot esmakordselt?

Tuttavatelt, ajalehest. Ikka palju olen kuulnud. Plasmast kuulsin ja seda ka, et see (vereloovutamine) on väga hea.

3. Kes on sinu arvates veredoonorid?

Doonor on doonor. Kes käib ja annab regulaarselt verd.

4. Miks nad verd loovutavad?

Tahavad inimesi aidata.

5. Miks sina ei ole verd loovutanud?

Sest mul on kaaluga probleemid (vähem kui 50 kg).

6. Mis sind võiks motiveerida verd loovutama, kui sa saaksid verd anda? Loetle viis kõige olulisemat põhjust.

No lihtsalt teist inimest aidata. Siis, see et kui mul on haruldane veri.

Võib-olla see ka, et endal on tervis parem, kui verd annad (mõtleb). Ei see ikka ei ole tähtis, ikka teise inimese aitamine on oluline. Muu vist ei motiveeriks.

kingid

7. Missugune verekeskuse kingitus sulle kõige rohkem meeldib? Miks?

Tass. See punaste seast hea inimese joogikruus. Ta on selline lõbus. Inimene on joonistatud ja ta naerab.

8. Mitmed kingid siin rõhutavad doonorlust kui heateo tegemist.

Mida sina sellest arvad?

Minu arust on see propaganda, rohkem. Mina ausalt öeldes ei tahaks seda kirja afišeerida teistele inimestele, et ma olen doonor.

9. Palun loetle eri võimalusi heategevuseks (esimesed kuni viis, mis pähe tulevad?)

Lapsi saab aidata, kes on ilma vanemateta. Lihtsalt, saab viia oma mänguasjad, suhelda nendega. Või aidata neid, kel puudub kodu. Kas siis toiduga või muud moodi. Või, siis aidata mingit moodi kodutuid loomi.

10. Kuidas veredoonorlus sinna sobib/ ei sobi? Miks?

Sobib. Inimene aitab ja mitte raha pärast. Ta tahab head teha. Teisi inimesi aidata.

11. Doonorluse eripära teiste heategevusvormidega võrreldes?

Ma ei usu, et on mingi erinevus, ikka aitamine.

12. Kes on sinu arvates need, kes heategevust teevad?

Need, kes teevad head ja ei karju igal pool, et ta on hea. Hea inimene mitte kunagi sellest ei räägi, et ta on hea. Lihtsalt aitab oma südamest.

13. Millist heategevust oled oma elu jooksul veel teinud? Miks?

Ma ei usu, et ma olen mingit heategevust teinud. Raha olen andnud, aga see ei tähenda veel, et ma olen nüüd midagi väga head teinud. Ei ole veel teinud midagi nii suurt, et ise tunneksin, et nüüd tõesti tegin hea asja.

14. Oled sa arutanud oma tuttavatega veredoonorluse teemadel?

Kunagi jah, ei mäleta mida täpselt.

15. Mis on sinu arvates põhjuseks, et Eestis nii vähe inimesi verd loovutab?

Vähe räägivad sellest. Inimesed ei tea sellest mitte midagi. Kui kelleltki küsid, siis keegi ei tea.

16. Üsna levinud hirm on, et vereannetuse käigus võib saada mõne nakkushaiguse (nt AIDSi)? Mis sa sellest arvad?

Ei ole, see on tõesti jama. Selle võid mujalt saada

17. Üsna levinud hirm on, et vereannetus on valuline protsess, ebameeldiv? Mis sa sellest arvad?

Sellist asja ei karda ma üldse. See ei ole nii valus.

18. Üsna levinud hirm on, et inimesed ei sobi oma tervise tõttu veredoonoriteks? Mis sa sellest arvad?

Ma ei tea, aga kui inimene kardab, siis las ta ikka alguses proovib. See on nagu hambaarstiga, et alguses hirmus, pärast harjud.

19. Kas Eestis on doonorlus kui üks heategevuse vorme rohkem/vähem levinud kui arenenud heaoluühiskondades. Ja miks?

Ma ei tea, kuidas on teistes riikides see, ma ei oska öelda. Ma loodan ja tahaks uskuda, et Eestis on heategevust rohkem, kui mujal.

4 mittedoonor

Mees; venelane; 18aastane; Põhiharidus; Töötab jalgpalliklubis jalgpallurina ja õpib Kutsekeskkoolis; vähem kui 6000 netto

1. Mida sa oled kuulnud veredoonorlusest?

Muidugi olen kuulnud. Seda, et on niisugune haigla, kus võetakse verd haigete jaoks, kellel ei jätku verd.

2. Kustkohast või kelle käest kuulsid sa doonorluse kohta infot esmakordselt?

Mul on üks tuttav, kes varem seal töötas.

3. Kes on sinu arvates veredoonorid?

Need on inimesed, kes aitavad, kel on üleliigne veri. Näiteks, kui mul ei jätku verd, siis nad lähevad ja annavad verd, aitavad.

4. Miks nad verd loovutavad?

Ma ei tea. Võib-olla selleks, et inimesi aidata.

5. Miks sina ei ole verd loovutanud?

Ma ei tea. Mulle ei ole seda vaja.

6. Mis sind võiks motiveerida verd loovutama? Loetle viis kõige olulisemat põhjust.

No kui seal midagi juhtub ja on vaja ruttu mingit verd, inimene sureb; kui mul on see veri olemas, siis loomulikult ma aitan.

kingid

7. Missugune verekeskuse kingitus sulle kõige rohkem meeldib? Miks?

See, mis vilgub (doonor). Mulle ta meeldib kõige rohkem, selline stiilne, noorte variant. Ja pimedas ilusasti särab.

8. Mitmed kingid siin rõhutavad doonorlust kui heateo tegemist.

Mida sina sellest arvad?

See on väga hea. See annab sulle jõudu, kui sa tunned uhkust, et sa oled andnud verd, see nagu aitab kaasa.

9. Palun loetle eri võimalusi heategevuseks (esimesed kuni viis, mis pähe tulevad?)

Ütelda kellelegi midagi head, meeldivat. Aidata teda millegagi. Kui ta sult küsib, siis aitad. Igal juhul pead teda aitama. Selleks, et tema sind järgmine kord samuti aitaks.

10. Kuidas veredoonorlus sinna sobib/ ei sobi? Miks?

Kui inimesel ei jätku verd, siis teda peab aitama, sest kui sa ei aita, siis ta sureb ära. Aga järsku sul järgmine kord ei jätku verd ja teised inimesed saadavad su pikalt ja ei tule verd andma ja sina sured.

11. Doonorluse eripära teiste heategevusvormidega võrreldes?

Ei tea

12. Kes on sinu arvates need, kes heategevust teevad?

Tavalised inimesed, ei midagi erilist.

13. Millist heategevust oled oma elu jooksul veel teinud? Miks?

Selliseid asju on ikka olnud. Kui kellelgi on abi vaja, siis igal juhul aitan, kui mul vajaminev asi on olemas. Kui mul ise ka see puudu on, siis muidugi ei saa.

14. Oled sa arutanud oma tuttavatega veredoonorluse teemadel?

Ei. Mitte kunagi.

15. Mis on sinu arvates põhjuseks, et Eestis nii vähe inimesi verd loovutab?

Ei oska arvata, ei tea.

16. Üsna levinud hirm on, et vereannetuse käigus võib saada mõne nakkushaiguse (nt AIDSi)? Mis sa sellest arvad?

Ma arvan, et niisugune asi on võimatu. AIDS.

17. Üsna levinud hirm on, et vereannetus on valuline protsess, ebameeldiv? Mis sa sellest arvad?

Ma arvan, et see ei ole tähtis, kui sa tahad päästa teist inimest.

18. Üsna levinud hirm on, et inimesed ei sobi oma tervise tõttu veredoonoriteks? Mis sa sellest arvad?

Alguses on vaja minna ja kontrollida. Kui sul on hea veri siis muidugi saad anda, kui mitte, siis ei.

19. Kas Eestis on doonorlus kui üks heategevuse vorme rohkem/vähem levinud kui arenenud heaoluühiskondades. Ja miks?

Ma arvan, et siiski igal pool on nii, et kõik aitavad üksteist. Mitte ainult Eestis, vaid ka mujal maades. Kõik muidugi sõltub inimesest. Meil on samamoodi.

Lisa 6

Pildid doonorite paki valitavatest esemetest, mis olid minu ees laual doonoritega ja mittedoonoritega intervjuude tegemise ajal.

- 1. Kollane kaelapeal- „Tegin heateo- olen doonor“**

2. Punane pastakas „Olen hea inimene, www.verekeskus.ee“

4. Punane kaelapeal „45 minutit ja päästad elu! www.verekeskus.ee“

5. Punane kruus „Hea inimese joogikruus. www.verekeskus.ee“

6. Punane kaelapael „Olen hea inimene. www.verekeskus.ee“

7. Punane kruus „Südamlik tänu doonorile. Põhja- Eesti verekeskus“

7. Valge- sinine kruus „45 minutit elu eest. Verd anda tähendab kinkida elu!
Põhja- Eesti Verekeskus, Ädala 2, Tallinn, www.verekeskus.ee“

8. Tumesinine kaelapael „Olen hea inimene. www.verekeskus.ee“

9. Valge kruus „Olen uhke, päästsin inimese“ (teisel kruusi poolel on pelikan)

10. Punaselt vilkuv kaelaehe kirjaga „Doonor“

11. Doonorišokolaad

